

Achtergrondinformatie

Workshop 'Lastig gedrag: voor wie?!'

11 oktober 2011

Steunpunt Scouting Gelderland

Odile Jansen
Marjolein Mekking

ADHD

ADHD is een afkorting van 'Attention Deficit Hyperactivity Disorder', in het Nederlands vertaald: **aandachtstekortstoornis met hyperactiviteit. En in de volksmond: Alle Dagen Heel Druk. Daarbij ligt het accent op het hyperactieve gedrag, waarbij het motorisch onrustige, impulsieve en overbeweeglijke gedrag het meest in het oog springt.**

Wanneer is er sprake van ADHD? Meestal stelt de kinderarts, kinderpsychiater of kinderneuroloog de diagnose. Er is geen eenvoudige test waarmee je ADHD kunt vaststellen. Er is veel kennis en ervaring voor nodig. Bij de diagnostiek werkt de arts samen met de ouders, de leerkracht en met andere deskundigen zoals de kinderpsycholoog.

De oorzaak van ADHD is (nog) niet duidelijk.

Er zijn meer factoren in het spel, zowel erfelijke, biologische als omgevingsfactoren.

Erfelijke factoren

Erfelijke factoren kunnen een grote rol te spelen. Bij 25% van ADHD-kinderen is ook in de directe familielijn sprake van ADHD.

Biologische factoren

In recente literatuur lezen we over een niet goed werkend neurotransmittersysteem. Neurotransmitters zijn stoffen die zorgen voor de verbindingen tussen hersencellen. Bij kinderen en jongeren met ADHD zouden deze neurotransmitters ('chemische boodschappers') minder goed werken in bepaalde delen van de hersenen. Men neemt aan dat deze delen juist een belangrijke rol spelen bij de aandacht en concentratie, de regulatie en het remmen van gedrag, de controle over de impulsen en de planning van de handelingen. Bij kinderen en jongeren met ADHD zouden deze hersencellen minder goed functioneren doordat de neurotransmitters die bepaalde delen onvoldoende prikkelen of stimuleren.

Medicatie die vaak bij deze kinderen en jongeren wordt gebruikt, versterkt de werking van de neurotransmitters.

Omgevingsfactoren

Met omgevingsfactoren die een rol spelen, bedoelen we niet alleen de opvoeding. Het zijn alle omstandigheden tijdens de zwangerschap, de geboorte en de latere ontwikkeling van een kind. Bijvoorbeeld zwangerschapscomplicaties, complicaties tijdens bevalling, hersenbeschadiging door ziekte, trauma.

Psychosociale factoren

Deze factoren hebben betrekking op de opvoedings- en gezinsomstandigheden. Zij worden doorgaans niet gezien als de oorzaak voor het ontstaan van ADHD, maar deze omstandigheden kunnen de in aanleg aanwezige kwetsbaarheid versterken.

Kenmerken

Aandachts- en concentratiestoornissen

Kinderen met ADHD hebben moeite om hun aandacht te richten en vast te houden. Ze kunnen belangrijke en onbelangrijke prikkels moeilijk uit elkaar houden. Met 'prikkels' bedoelen we alles wat met de zintuigen wordt waargenomen: zien, horen, voelen, ruiken en proeven. Alle prikkels

lijken even sterk door te komen. Daardoor hebben ze veel last van 'achtergrondruis'. Ze horen niet alleen de leidster praten, maar ook een auto op straat, het gekraak van een stoel en ze zien een spin op het raamkozijn.

Om zich alleen te concentreren op de woorden van de leidster, moeten ze alle onbelangrijke prikkels uitschakelen. Dat kost ze heel veel inspanning. Is het een wonder dat ze het gauw opgeven?

Een prikkelarme omgeving is lang niet voor alle kinderen met ADHD effectief. Dan wordt het kind bijvoorbeeld afgeleid door zijn eigen gedachten of gerommel in zijn buik. Het is namelijk niet de omgeving die afleidt. Het kind wordt afgeleid door zijn eigen onvermogen om de prikkels te selecteren en zijn aandacht blijvend op een taak te richten.

Impulsief

Deze kinderen zijn vaak ook impulsief. Ze geven antwoord voor ze de vraag goed hebben gehoord of gelezen. Ze lopen zomaar van hun stoel en verkopen anderen een dreun voor ze het in de gaten hebben. Kortom, ze doen, voor ze nadenken over de gevolgen. Dat maakt het voor hen heel moeilijk om hun gedrag te plannen en te organiseren.

Hyperactief

Vaak zijn deze kinderen overbeweeglijk. Ze voelen dit zelf als innerlijke onrust. Ze kunnen gewoon niet stilzitten. De inspanning vraagt van hen extra veel energie.

Bijkomende ontwikkelingsstoornissen

Bewegingsstoornis

We zien dat een kind onhandig loopt of fietst, dingen vaak laat vallen of struikelt. Ook kunnen bewegingsstoornissen betrekking hebben op de fijne motoriek. Dan kan een kind bijvoorbeeld slecht schrijven of een spijker inslaan. Als er problemen zijn met de fijne spieren van de mond en hun onderlinge samenwerking, kunnen er spraakstoornissen ontstaan. Het drukke gedrag zorgt ervoor dat ze hun motoriek niet altijd goed onder controle hebben waardoor ze vaak slordige, wilde bewegingen maken.

Leerstoornissen

Ondanks een meestal normale intelligentie ontstaan er vaak leerproblemen bij kinderen en jongeren met ADHD. Deze problemen worden veroorzaakt doordat zij moeite hebben met de informatieverwerking. Stoornissen die veel voorkomen, zijn: dyslexie (stoornis bij lezen), disorthografie (stoornis bij schrijven) en dyscalculie (stoornis bij het rekenen).

Emotionele problemen

Kinderen met ADHD krijgen vaak van volwassenen te horen: "Kijk nou eens uit", "Blijf nou eens zitten", "Hou daar eens mee op." Ook van andere kinderen krijgen ze vaak negatieve reacties of daar hebben ze ruzie mee. Een goedbedoelde tik ter begroeting gaat al vaak te hard. Willen meedoen met een spelletje gaat vaak ongevraagd en zet de boel op z'n kop. Het zijn hele voorstelbare reacties maar ADHD'ers kunnen er meestal niets aan doen. Ze doen het niet expres en willen het graag goed doen. Al die negatieve aandacht maakt deze kinderen en jongeren kwetsbaar. Niet zelden hebben ze een negatief zelfbeeld.

Opvoedingsproblemen

Het is voor ouders een zware en moeilijke taak om hun kind op te voeden. Het is voor hen vaak moeilijk om nieuw gedrag aan te leren en minder positief gedrag af te leren. Herhaling is het toverwoord bij deze kinderen.

Aandachtsproblemen

Het kind dat problemen heeft om zijn aandacht ergens op te richten, heeft moeite om aan een taak te beginnen. Is hij eenmaal aan de gang, dan kan het wel voldoende snel gaan. Bij een probleem met het selecteren van prikkels, heeft een kind moeite om te kiezen tussen belangrijke en onbelangrijke details. Ook kan het dan minder goed het geheel overzien en verbanden onderkennen.

Er kan ook een probleem zijn met het vasthouden van de aandacht, zowel vanwege prikkels van buitenaf als alles wat er binnen in hem omgaat (borrelende buik).

Sociale problemen

Door hun impulsiviteit hebben deze kinderen nogal eens de neiging hardhandig te zijn. Een tikje op de schouder wordt al gauw een klap, een goedbedoelde begroeting wordt door de ontvanger opgevat als vervelend en deze reageert negatief terug. Een kind met ADHD realiseert zich pas nadien dat de tik te hard ging.

Mede doordat ze snel afgeleid zijn, kunnen ze niet lang aan een spelletje meedoen, waardoor andere kinderen ze al snel niet meer vragen: "Hij doet niet serieus mee."

Behandeling ADHD

De term 'behandeling' suggereert dat ADHD te genezen is. Dat is echter niet het geval. Het is een blijvende handicap. In de behandeling probeer je de last en invloed van de stoornis op de totale ontwikkeling zoveel mogelijk te beperken.

Vormen van behandeling

Medicatie

Bij de behandeling van ADHD neemt medicatie een zeer belangrijke plaats in. Medicatie is nodig als er sprake is van een belangrijke mate van hyperactiviteit. 'Het toerental van de motor' staat te hoog afgesteld. Medicijnen zorgen ervoor dat het kind minder energie kost om de symptomen van hyperactiviteit tegen te gaan. Het kind luistert beter en is beter bereikbaar.

De meest gebruikte medicijnen in Nederland zijn: Ritalin en Dixarit.

Ritalin is in feite een stimulerend middel, maar bij ADHD-kinderen heeft het eerder een wat dempend effect. Het blijkt een gunstige uitwerking te hebben op de concentratiemogelijkheden, de impulsiviteit, het op elkaar afstemmen van kleine bewegingen (zoals schrijven), het kortetermijn- en langetermijngeheugen, de reactietijd, de waarneming en de leerprestaties.

Daarnaast neemt door het slikken van dit medicijn ook de bewegingsonrust af. Het kind vertoont minder storend gedrag en komt meer open te staan in de omgang met anderen. Het contact tussen het kind en andere kinderen wordt gemakkelijker. Ze zijn minder agressief en hebben meer controle over zichzelf.

De werking bedraagt gemiddeld vier uur. Het komt regelmatig voor dat kinderen na die tijd gedurende ongeveer een uur last hebben van 'ontremmingsverschijnselen'.

Dan gaan alle remmen los. Ze gedragen zich dan uitbundiger en actiever dan ze zonder het medicijn zouden zijn. De belangrijkste bijwerkingen zijn een verminderde eetlust en inslaapproblemen. Soms zijn kinderen sneller moe en iets slaperig.

Gedragstherapie

Deze vorm heeft het meeste resultaat in combinatie kind/ouder en medicatie. De omgeving van het kind is ingesteld op het oude, negatieve gedrag van het kind. Ook al verandert het kind zelf door de medicijnen, dan verandert het oordeel van de omgeving nauwelijks. Behandeling moet dus ook op de omgeving gericht zijn. Ouders moeten achter het medicijngebruik staan. Ze hebben vaardigheden nodig om gedragsproblemen bij het kind aan te pakken wanneer het kind geen medicatie slikt (weekend, vakantie) of wanneer het medicijn nog niet werkt ('s morgens bij het opstaan). De therapie geeft ouders ook inzicht in het veranderde gedrag van hun kind. Daarnaast geeft het ouders meer zelfvertrouwen.

Het kind leert in de therapie zijn gedrag te structureren, om te gaan met stresssituaties en problemen op te lossen.

Fysiotherapie

Kinderen met ADHD hebben vaak een onhandige manier van bewegen. De coördinatie, het op elkaar afstemmen van de bewegingen, klopt meestal niet. Een fysiotherapeut analyseert de bewegingsstoornissen waarna het kind bepaalde vaardigheden in het bewegen wordt aangeleerd. Hierdoor worden de bewegingen beheersbaar, waardoor andere delen van de ontwikkeling gemakkelijker kunnen verlopen.

Dieet

Een voedselallergie of -intolerantie kan ook een bron zijn van hyperactiviteit en/of agressief gedrag.

De Nederlandse vereniging voor hyperactiviteit (BAS) houdt zich bezig met voedingspatronen.

Er zijn brochures beschikbaar met daarin onder meer een testdieet.

Inzicht in stoornis

Het is belangrijk een kind te leren met zijn ADHD om te gaan. Men spreekt dikwijls over 'managen' van het gedrag. In eerste instantie gebeurt dit door ouders en leerkrachten, maar naarmate ze ouder worden meer door de kinderen zelf. Hun eigen kennis over ADHD kan hen ertoe brengen beter met hun probleem om te gaan.

Structuur aanbrengen in het dagelijks leven is essentieel voor het kind. Sleutelwoorden in de omgang met kinderen met ADHD zijn: regels, eenduidigheid, structuur en positieve aandacht.

Goede regels

- Eenduidigheid, geen misverstanden. Bijvoorbeeld: "Geef je tas aan de chauffeur", in plaats van "Geef je bagage eens aan."
- Duidelijk en concreet. Bijvoorbeeld: "Blijf op de stoep staan totdat de bus komt", in plaats van "Blijf op de stoep staan."
- Consequent, de regel van vandaag geldt morgen ook.
- Sommige regels samen opstellen: uitleg over de regel en de consequentie bij overtreding.
- Eén regel tegelijk invoeren om verwarring te voorkomen.
- Regels helpen herinneren door ze te herhalen of op te hangen.

Structuur is een middel om ervoor te zorgen dat deze kinderen meer houvast krijgen in een voor hen chaotische wereld.

Structureren van ruimte

- Koppeling van ruimte aan activiteiten. Bijvoorbeeld: eten doe je aan tafel.
- Ordening van de ruimte. Bijvoorbeeld: spullen een vaste plek geven, vaste plaats aan tafel, in de bus, inrichting van een speelgoedkast, stickers waar wat moet liggen.

Structureren van tijd

- Dag opsplitsen in kleine overzichtelijke eenheden. Met name invulling van momenten tussen activiteiten door. Het geven van een taak of opdracht. Bijvoorbeeld in de situatie van wachten op de bus en in de bus zitten.
- Vast ritme in de dag (voorspelbaarheid). Bijvoorbeeld etenstijden, gebruik van een rooster.
- Vaste routine of volgorde. Bijvoorbeeld opstaan en naar bed gaan, maar ook van een daginvulling.

Structuur in communicatie

- Oogcontact.
- Onder handbereik: iets afspreken als aanraking in plaats van steeds de naam te roepen.
- Naam roepen.
- Prikkelarme situatie bij geven boodschap. Even apart gaan staan.
- Tijd geven om te reageren.
- Kort, enkelvoudig en eenvoudig formuleren.
Eén opdracht tegelijk en met controlemomenten.
- Duidelijke woorden; geen 'soms', 'vaak', 'misschien'.
- Navragen met open vragen: uitleg, regel begrepen?
- Stellend praten. Bijvoorbeeld: Beter is: "Ik wil dat het nu stil is", in plaats van "Willen jullie nu stil zijn?" Dus in de ikvorm.

Benadruk wat het kind goed doet. Maak gebruik van beloningen: aai over de bol, compliment, mogen meehelpen. Ook negeren, omdat je niet op alles kunt reageren. Met name op bewegingsonrust en praten. Soms ook toestaan en gelegenheid creëren

Tips in aanpak

— Plaats vooraan, bijvoorbeeld in de bus.

(Oog-)contact en nabijheid.

— Opdrachten in stappen aanbieden.

- _ Visuele prikkels: plaatjes, stickers.
- _ Zandloper of horloge met alarm (tijdsbesef en -duur).
- _ Beloningssysteem.
- _ Afspraken, bijvoorbeeld over de manier waarop het kind aandacht mag vragen.
- _ Toestaan van motorische activiteit, bijvoorbeeld iets uitdelen of ophalen.
- _ Regels zichtbaar ophangen.
- _ Agenda of rooster, kan ook met het dagprogramma.

(uit: Hoofdstuk 4.5. : Sociale handicaps uit het handboek Scouts met een Handicap)

PDD

PDD staat voor Pervasive Developmental Disorder, in het Nederlands vertaald als pervasieve ontwikkelingsstoornissen. Het bekendste beeld dat onder deze groep valt, is het autisme. Bij kinderen met autisme is de contactstoornis zeer opvallend. Een andere groep kinderen heeft een aan autisme verwante stoornis: de sociale stoornis is merkbaar, maar minder extreem. Deze kinderen maken in een „één-op-één-situatie wel contact met volwassenen.

Een laatste groep kinderen die wordt onderscheiden, zijn de kinderen waarvan gezegd wordt dat hun gedrag valt onder PDD-NOS. Dit betekent Pervasive Developmental Disorder Not Otherwise Specified, een pervasieve stoornis die niet op een andere wijze omschreven kan worden. Het kind is wel tot contact in staat. Er is een band tussen ouder en kind, maar met anderen gaat het al moeilijker. Wat kinderen betreft, lukt het met leeftijdsgenoten gewoon niet goed.

Kenmerken

Er is een aantal gedragskenmerken namelijk:

Verstoorde sociale interactie.

In het contact met anderen melden ze weinig terug. Er is sprake van eenrichtingsverkeer. Een beurt wisselen is voor hen bijvoorbeeld heel moeilijk. Hoe een ander zich voelt, wat een ander wil, merken ze lang niet altijd op. Hun inlevingsvermogen in anderen is beperkt. Al op jonge leeftijd zie je bijzonderheden in het contact. Ze voegen zich niet naar je lichaam, huilen veel of zijn extreem stil. Wanneer deze kinderen wat ouder worden, zie je dat het oogcontact minimaal is. Er is weinig contact over en weer, het kind speelt alleen in een hoekje.

Verstoorde communicatie, zowel actief als passief.

Als met een jaar of twee, drie de taalontwikkeling op gang komt, gaan daarin ook zaken opvallen. Het kind praat je letterlijk na, heeft een monotone spraak, ouwelijk taalgebruik, praat door het gesprek heen en volgt een eigen spoor.

Problemen met voorstellings- en verbeeldingsvermogen. Deze kinderen nemen taal vaak erg letterlijk. Ze kunnen zich geen voorstelling maken van iets, hebben weinig verbeeldend spel of fantasiespel, enz.

Bijkomende stoornissen

Taalontwikkeling.

Kinderen met PDD nemen taal vaak letterlijk. Ze hebben moeite met dubbele boodschappen en pakken verbale signalen vaak niet op. Ze vertellen rustig hun verhaal een aantal malen, spreken volwassenen en kinderen op dezelfde manier aan. Ze kennen vaak maar één betekenis van een woord. Soms is de zinsmelodie vlak. Innerlijke taal is vaak niet of nauwelijks ontwikkeld waardoor zij zich bijvoorbeeld slecht kunnen geruststellen dan wel zichzelf sturen. Daardoor zijn ze sneller bang.

Motoriek

De motoriek van deze kinderen is niet zonder meer slecht maar gewoon anders. Wanneer ze met iets bezig zijn wat hen boeit, bewegen ze vaak heel vloeiend. Hebben ze echter hun dag niet, of hebben ze geen zin, dan zijn ze ineens super onhandig. Vaak bewegen zij onrustig met hun handen en voeten waardoor ze anderen aanstoten, zaken omvergooien. Balspel is voor deze kinderen nogal moeilijk. De bedoeling van het spel ontgaat ze meestal, ze lopen niet op tijd weg, kunnen moeilijk inschatten hoe hard ze gooien. Dit laatste zie je bijvoorbeeld ook terug in de omgang met anderen. Soms zijn ze te ruw, te ongericht en te onhandig. Deze kenmerken zie je ook bij ADHD.

Zintuiglijke waarneming

Kinderen met een pervasieve stoornis blijven nog heel lang gebruikmaken van hun nabijheidszintuigen. Zo kunnen ze een vreselijke hekel hebben aan vieze handen, aan kleding die niet lekker zit. Ze moeten heel lang de dingen zelf aanraken, er langsstrijken om het goed te leren kennen.

De vertezintuigen informeren hen minder dan de nabijheidszintuigen. Als ze naar een verhaal luisteren en er beweegt iets dichtbij, dan moeten ze daar wel naar kijken. Ook de interne gedachtegang krijgt voorrang op wat er buiten gebeurt. Soms weten ze niet eens of iets in het echt gebeurd is of dat ze het in hun gedachten hebben beleefd. Ze lijken vaak te jokken.

Denkontwikkeling

Kinderen met een pervasieve stoornis hebben niet geleerd te 'voorspellen'. Ze maken geen gebruik van hun kennis om vooruit te lopen op wat komen gaat. Deze kinderen doen vaak iets en zijn vervolgens verbijsterd dat de ander het niet goed vindt of er anders over denkt. Met samenspelen houden ze er geen rekening mee dat andere kinderen plannen veranderen en ze zijn verontwaardigd als het spel opeens anders loopt. Omdat ze zelf slecht van iets een voorstelling kunnen maken, lezen ze liever boeken met echte foto's en plaatjes dan boeken waarin bedachte verhalen staan.

Sociale ontwikkeling

Kinderen met een pervasieve stoornis melden weinig aan anderen terug. Ze zien het belang er niet van. Ze zijn altijd zelf aan de beurt. Een beurt wisselen is heel moeilijk voor ze. De omgang met volwassenen is voor deze kinderen het gemakkelijkst. Wij als volwassenen zijn al meer 'vastgeroest' in onze levensstijl dan kinderen die door hun ontwikkeling steeds veranderen in doen en laten. Kinderen zijn onvoorspelbaar. Hoewel kinderen met PDD nieuwsgierig kunnen zijn naar wat andere kinderen doen, zullen ze niet zomaar met de anderen gaan spelen. In sociale situaties kan hun gedrag uiteenlopen van claimend naar verlegen. Ze wegen onvoldoende af hoe ze bij anderen overkomen en zijn bezorgd over hoe een ander over ze denkt.

Oorzaken

De oorzaak van PDD is (nog) niet duidelijk. Men veronderstelt tegenwoordig, net als bij ADHD, dat meer factoren een rol spelen. Dit lijken zowel erfelijke, biologische en neurologische factoren te zijn als omgevingsfactoren.

Erfelijke factoren

Bij autisme is sprake van een hoge mate van erfelijkheid (90%). Bij de groep PDD'ers vermoedt men dat erfelijke factoren een grote rol spelen.

Biologische factoren

Bij kinderen met PDD is sprake van een stoornis in het functioneren van de hersenen. Dit betekent dat de informatie die binnenkomt, niet goed verwerkt wordt. De stoffen in de hersenen die daarvoor nodig zijn, blijken niet goed te werken.

Omgevingsfactoren

Ongunstige omgevingsfactoren kunnen zijn: een moeilijk verlopen zwangerschap of complicaties tijdens de bevalling.

Psychosociale factoren

Dit zijn factoren die betrekking hebben op de opvoedings- en gezinsomstandigheden. Zij worden, net als bij ADHD, veelal niet gezien als de oorzaak voor het ontstaan van PDD, maar deze omstandigheden kunnen de in aanleg aanwezige kwetsbaarheid versterken.

Behandeling van PDD

PDD is niet te genezen, het is een blijvende handicap. Bij de behandeling probeer je de last en de invloed van de stoornis op de totale ontwikkeling zoveel mogelijk te beperken.

Medicatie neemt bij de behandeling van ADHD een belangrijke rol in. In de behandeling van PDD wordt minder gebruikgemaakt van medicatie.

Dat gebeurt wel als er behalve PDD ook sprake is van ADHD-problematiek. Ook wordt nogal eens medicatie voorgeschreven wanneer kinderen zeer angstig zijn of zeer dwangmatig gedrag vertonen, dan wel regelmatig kampen met ernstige woede-uitbarstingen.

Als de stofwisseling een van de oorzaken is, kan een dieet goede effecten hebben.

Tips in aanpak

Begeleiding en ondersteuning zijn enorm belangrijk, zowel voor de ouders als het kind en zijn omgeving. Verder is het van belang inzicht in de problematiek en een gepaste onderwijsvorm te bieden. Daarnaast is structuur erg noodzakelijk.

Structuur aanbieden

Structuur in persoon

- Volwassenen zijn voor deze kinderen meer voorspelbaar.
- Belangrijk: consequent zijn, voorspelbaar zijn, duidelijk en vriendelijk zijn.
- Kinderen van nabij aanspreken, zodat de boodschap overkomt.
- Korte en duidelijke zinnen gebruiken.
- Instructies geven in plaats van (waarom-)vragen stellen. Dit is duidelijk en eenvoudig en voorkomt zinloze discussies.
- Benoemen van gevoelens. Bijvoorbeeld: "Ik zie dat dit je verdrietig maakt."

Structureren van tijd

- Zorg voor een vast (dag-)ritme en gebruik daarbij visuele hulpmiddelen ter ondersteuning, bijvoorbeeld kaarten, bordjes, foto's of pictogrammen, geschreven tekst.
- Gebruik bij de tijdsindeling getekende blokjes, ook bij het dagritme.
- Maak gebruik van een agenda of rooster.
- Leg veranderingen uit en bespreek ze, maar doe dat kort en logisch. Bijvoorbeeld: "Het regent, dus we gaan niet buiten spelen."

Structureren van plaats/ruimte

- Bepaalde handelingen horen op bepaalde plaatsen. Dus waar doe je wat, waar ligt bijvoorbeeld speelgoed of materiaal?
- Vaste plaats aan tafel of bij de openings- en sluitingsceremonie.
- Zie ook het structureren bij ADHD.

Structureren van activiteiten

- Activiteiten voorstructureren: voorbereiden, uitleg geven over wat te wachten staat en over de verwachting van het eigen gedrag.
- Niet overdrijven waardoor je te veel vastlegt.
- Taken in stapjes aanbieden door uitleg en eventueel visuele ondersteuning.
- Vooraf aangeven hoe lang het kind met die taak bezig mag/moet zijn; tot een bepaalde tijd of bijvoorbeeld tot het eten.
- Geef instructies wat het kind moet doen als iets niet lukt of als het een afspraak niet kan nakomen.
- Vaak gebruik van materiaal met orde en geef hiermee eventueel opdrachten zoals het sorteren van

messen en vorken

Voorspelbaarheid

- Dit biedt veiligheid en overzicht. Geduld en begrip zijn essentieel. Deze kinderen hebben het nodig dat je veel zaken steeds maar weer herhaalt.

(uit: Hoofdstuk 4.5. : Sociale handicaps uit het handboek Scouts met een Handicap)

Verschillen tussen ADHD en PDD

Als we sociaal gedrag nu eens vergelijken met fietsen...

Een kind met ADHD heeft, bij wijze van spreken, een fiets met een wiebelig stuur. Dat kind zet je wat langer dan andere kinderen bij jezelf achterop in het fietsstoeltje. Hij is immers een ramp voor zijn medeweggebruikers. Later laat je hem naast je fietsen. Je staat doodsangsten uit en raakt uitgeput van dat gewiebel naast je. Je stuurt dikwijls bij, je raakt wel eens in de knoop, maar je komt wel vooruit. Als hij uiteindelijk voelt hoe los zijn stuur zit, kan hij z'n best gaan doen om de rechte weg te volgen. Eerst zal hij nog wel moeten fietsen met steunwielletjes (gedragstherapie en medicatie), maar het zal hem steeds beter lukken z'n stuur in de hand te houden. Hij is wel gebaat bij paaltjes langs de weg die hem helpen herinneren: "Oh ja, ik zit te dicht bij de kant. Hup, weer even naar het midden."

Daarbij is het fijn als medeweggebruikers niet steeds roepen: "Kijk toch uit sufferd, hou je stuur recht." Het is prettig als ze hem bijvoorbeeld even op z'n stuur wijzen, of op de paaltjes langs de weg. Dan komt hij er wel. Tenminste, als er niet méér aan de fiets mankeert.

Een kind met PDD heeft een ander probleem.

Hem hebben we ook lang achterop gehad, omdat hij vaak zo bang was op de weg. Wordt hij voor het eerst op z'n eigen fiets gezet, dan weet hij niet wat hij doen moet. Het zweet breekt hem uit: "Wat willen ze van me? Wat moet ik met dit ding?" Hem zullen we moeten vertellen: "Je pakt het stuur, zet je voet op de trapper, gaat op het zadel zitten, zet je voet op de andere trapper en je beweegt om de beurt de trappers naar beneden." Met heel veel geduld en uitleg zul je hem uiteindelijk wel op de fiets krijgen. Maar het zal meer en meer blijken dat het voor hem erg moeilijk is. Het is ook de vraag of het ooit automatisch zal gaan.

Bij elke nieuwe weg zal hij erg onzeker zijn. We zullen hem moeten leren steeds op de borden te letten. Soms lijkt het of ook hij zo'n wiebelig stuur heeft, net als het kind met ADHD. Maar bij hem heeft dat wiebelen toch een andere oorzaak: op elke nieuwe weg vergeet hij weer hoe hij moet fietsen en dan gaat hij ongemerkt slingeren. Maar op een bekende weg die hij graag fietst, heeft hij geen problemen met z'n stuur. Het kan dus best zo zijn dat hij leert fietsen. Maar op nieuwe wegen zal er in veel gevallen iemand naast hem moeten gaan. Of hij zal achterop de tandem moeten meefietsen. Later kan hij dan misschien voorop de tandem plaatsnemen, waarbij de persoon achterop blijft meedenken (hulp-ik) en af en toe aan de remt trekt.

(uit: Hoofdstuk 4.5. : Sociale handicaps uit het handboek Scouts met een Handicap)

Marc, een jongen met ADHD

Een groep Scouts gaat op weekendkamp. Ze staan met z'n allen te wachten op het busje dat hen komt ophalen. Met hun bagage staan ze op de stoep. De leiding benadrukt vooral op de stoep te blijven.

Marc staat er ook bij. Hij is erg onrustig en loopt voortdurend van de een naar de ander, waarbij hij het niet kan laten om in het voorbijgaan iemand een tik te geven of aan te stoten.

Iemand begint over zijn nieuwe zaklamp die hij heeft meegenomen. Marc duikt onmiddellijk in zijn tas op zoek naar de lamp. Binnen de kortste keren ligt de volledige inhoud van de tas her en der over de stoep verspreid.

Dan komt, aan de overkant van de straat, het busje aangereden. Eerst nog moet er gekeerd worden om voor de wachtende Scouts te stoppen. Voordat dit zover is, rent Marc al, zonder uit te kijken, naar de overkant van de straat. Hij ziet dat het busje keert en hij rent, weer zonder uit te kijken, terug.

De chauffeur van het busje kan nog net op tijd remmen en daarmee voorkomen dat hij Marc onder de wielen krijgt. Voordat de chauffeur is uitgestapt, zit Marc al in het busje. De leiding sommeert hem eruit te komen, eerst moet de bagage van iedereen worden ingepakt. Marc slingert zijn tas als eerste achterin. Dit gaat zo onbesuisd, dat hij daarbij zijn tas eerst tegen een paar hoofden van andere Scouts zwaait. Vervolgens duikt Marc de bus in en gaat bij het raam zitten. Al snel bedenkt hij zich en kruipt over de andere stoelen heen naar een plekje achter in de bus. Hierbij raakt hij met zijn voeten nog een paar hoofden van jongens die ook al in de bus zitten.

Als iedereen is ingestapt kunnen ze vertrekken. Tijdens de rit wipt hij voortdurend op zijn stoel en daagt de andere kinderen uit door ze aan te raken. Hij is ook voortdurend aan het praten, eigenlijk meer aan het schreeuwen. Hij reageert op alles wat hij buiten ziet.

Op de plek van bestemming moeten eerst de tenten worden opgezet. Dit gebeurt in kleine groepen.

Zonder na te denken en te overleggen, begint Marc meteen de stokken in elkaar te schuiven. De stokken passen niet zo gemakkelijk in elkaar, dus Marc gebruikt wat meer kracht. Uiteindelijk lukt het hem. Al gauw blijkt dat hij de verkeerde stokken in elkaar heeft geschoven. De stokken gingen al moeilijk in elkaar maar nog moeilijker weer uit elkaar. Terwijl de tenten van de andere groepjes al lang staan, is het groepje van Marc, of eigenlijk alleen Marc, nog bezig.

Dan geeft de leiding opdracht om hout te gaan zoeken voor het kampvuur. Marc wacht de verdere instructies niet af over welk hout geschikt is. Hij rent het bos in en komt al snel terug met een enorme boomstam. Alsnog kan de leiding hem uitleggen wat de bedoeling is.

Daarna gaan ze eten en drinken. Het lukt Marc om minstens drie glazen limonade om te stoten en vier keer van tafel te lopen. Na het eten is er tijd om vrij te spelen.

Er vormen zich vanzelf groepjes die met verschillende activiteiten bezig gaan. Marc begint met voetballen, maar heeft het al snel bekeken. Hij rent naar een ander groepje dat bezig is met touw en stokken. Hij vraagt niet of hij kan meedoen, maar dringt zichzelf op en weet in korte tijd de rust in het groepje te verstoren. Er wordt geklaagd bij de leiding die ingrijpt. Marc is inmiddels alweer elders. Klimt nu in een boom. Het is maar goed dat de leiding dat ziet want Marc zat al heel hoog in de boom en de steeds dunner wordende takken zouden zijn gewicht zeker niet kunnen dragen.

Als het donker is geworden, is het tijd om het kampvuur aan te steken. Iedereen zit er gezellig omheen. Als de leiding even niet oplet, heeft Marc al flink wat takken op het vuur gegooid. Het vuur wordt groter dan de bedoeling was. Om bosbranden te voorkomen, gaat iemand van de leiding naast Marc zitten en verliest hem niet meer uit het oog.

Dan nog het klapstuk van de avond: de dropping. Gewapend met kompas en zaklantaarn gaan de Scouts op stap. Ze krijgen eerst nauwkeurige instructies. Er is ook een beschrijving op papier van wat ze moeten doen. Zo kan er eigenlijk niks misgaan. Maar al vanaf het begin houdt Marc zich niet aan de instructies en beschrijving en vliegt als een kip zonder kop het bos in. Al snel zijn ze hem kwijt. De leiding zet een zoektocht in, gelukkig met goed resultaat.

Het verdere weekend blijft onrustig.

(uit: Hoofdstuk 4.5. : Sociale handicaps uit het handboek Scouts met een Handicap)

Jelle, een jongen met PDD

Ook Jelle staat te wachten op de stoep tot het busje komt. Het was even onzeker of hij wel zou meegaan op weekend want hij zag er erg tegenop. De onzekerheid - niet weten waar ze zouden heengaan en wat ze zouden gaan doen - was haast niet te verdragen. Zijn ouders hebben het zo goed mogelijk voorbereid en eigenlijk al meer verteld dan de bedoeling was. Als enige Scout weet hij waar de reis heengaat en wat er gaat gebeuren. Jelle staat dicht bij de leiding en vraagt hen het hemd van het lijf. Waar gaan ze naar toe, hoe ziet het er daar uit, waar moet hij slapen, hoe gaat het met het eten, wat gebeurt er met zijn bagage, is het een Mercedesbusje waarmee ze gaan? De leiding weet het niet. Jelles vader heeft een Mercedesgarage en verkoopt ook busjes. Dan begint hij een heel gedetailleerd verhaal over de busjes, de modellen, injectiemotoren, vering en wielophanging. Hij heeft niet in de gaten dat zijn toehoorders het eigenlijk niet zo interesseert en ze bovendien andere dingen aan hun hoofd hebben. Jelle ziet dat het vijf over negen is. Hij wordt onrustig en enigszins angstig. In de brief die ze hebben gekregen, stond dat het vertrek om negen uur

zou zijn. Komen ze nog wel? Dan komen aan de overkant de busjes aanrijden. Ford Transit... Maar ze zouden toch met Mercedesbusjes gaan? Dat had hij tenminste zo in zijn hoofd. Het duurt even, met veel gepraat, voordat hij de omschakeling kan maken.

Jelle zoekt een plek in de bus. Achter de bestuurder bij het raam wil hij zitten, daar zit hij immers ook altijd bij zijn vader. Maar daar zit al iemand anders. Jelle begint te huilen. De leiding vraagt wat er is. Er zit iemand op zijn plek. Na wat heen en weer gepraat, is het jongetje dat achter de bestuurder zat, bereid zijn plekje af te staan. De bagage wordt ingeladen. Jelle zijn tas kan er niet meer bij en de leiding roept dat die dan maar in het andere busje moet. Jelle raakt in paniek. Nee, dat kan niet. Dan maar een andere tas gepakt.

Men gaat op weg. Jelle weet precies de route.

Die is hem thuis al meer malen verteld. Bovendien weet hij overal feilloos de weg. Het gaat goed totdat ze bij een punt komen waar er door wegwerkzaamheden een omleiding is. Weer paniek bij Jelle. "We rijden verkeerd, dit is niet goed." Met enige moeite weet men hem te kalmeren.

Op de plek aangekomen, worden de tenten opgezet. Dit heeft Jelle al eerder gedaan, dus hij weet hoe het moet. In plaats van de groene tenten zijn ditmaal de oranje tenten mee... Overigens is alleen de kleur anders, het model is hetzelfde. Jelle raakt in de war. Deze tent kan hij niet opzetten, heeft hij nog nooit gedaan. De leiding verzekert hem dat het dezelfde tenten zijn. Dat gaat er bij Jelle niet in. Nee, deze tent is totaal anders. Dat zie je toch! Hij blijft halsstarrig weigeren de tent op te zetten. En ook na die tijd, als de tent al staat, blijft hij nog lang boos. Ook tijdens de maaltijd daarna is goed te merken dat Jelle van slag is. Hij is erg onrustig, druk en snel boos en gefrustreerd. Hij kan niet flexibel inspelen op de nieuwe dingen. Hij wil precies weten wat er gaat gebeuren. Als het toch anders loopt, reageert hij onmiddellijk. Hij is dan heel halsstarrig en rechtlijnig.

In het vrije spel valt meteen op dat hij moeilijk aansluiting met de anderen weet te vinden. Hij loopt er wat bij, maar lijkt niet echt deel te nemen.

Bij het tikkertje spelen valt zijn houterige manier van lopen en rennen op. Tijdens het spel verandert de groep de spelregels een beetje om het wat leuker en spannender te maken. Jelle gaat in protest. Tikkertje kan maar op één manier! Wat de anderen voorstellen, is verkeerd. Uiteindelijk komt hij huilend en gefrustreerd naar de leiding en zegt boos dat hij niet meer meedoet.

Voor de speurtocht 's avonds is hij erg nerveus.

De Scouts krijgt instructies. Ze zullen op zoek gaan naar de schat van Koning Arthur die ergens verstopt ligt. Onderweg kunnen er allerlei gevaren en obstakels zijn die ze moeten overwinnen. Jelle lijkt wat angstig tijdens de tocht. Hij lijkt niet goed te beseffen dat het hier om een fantasieverhaal gaat en dat het geen werkelijkheid is. Dit laatste wordt helemaal duidelijk als ze uiteindelijk de 'schat' hebben bereikt. Niet echt een schat, maar een markering in de vorm van een tekening die het eindpunt van de speurtocht aanduidt. Jelle is hoogst verontwaardigd en teleurgesteld. Ze zouden toch een geldkist of iets dergelijks zoeken?

Dat had hij zich tenminste zo voorgesteld. Alle plezier lijkt in één keer te zijn verdwenen bij Jelle. De verdere dagen blijken bij momenten soms erg moeilijk.

(uit: Hoofdstuk 4.5. : Sociale handicaps uit het handboek Scouts met een Handicap)

Heimwee

Dikke tranen, slapeloze nachten

Heimwee! Wat doe je er aan? Yes, zomer: op kamp! Voor de meeste kinderen een happening die niet lang genoeg kan zijn. Maar niet als je als kind last hebt van heimwee. Vreselijk, al die nachten van huis.

- Hoe lastig is heimwee eigenlijk? En hoe ga jij als leiding daarmee om?
- Een ervaring van een volwassene die terug kijkt op haar kampbelevissen in haar jeugd.
- "Meteen al de eerste dag barstte ik van de heimwee. Ik dacht alleen maar aan thuis, had eigenlijk nergens plezier in, kon nauwelijks eten en slapen. Het enige waar ik mee bezig was, was dat enorme verlangen naar huis.
- Dat ken je vast uit jullie groep: heimwee van jeugdleden tijdens een kamp of logeerweekend. Dat heeft nogal invloed op de sfeer. Maar waar komt dat nou vandaan?
- *Wat is heimwee?*
Heimwee betekent letterlijk: het verlangen naar geboortegrond, naar huis. Een verlangen dat zo sterk kan zijn, dat het ziekmakend is. Er zijn verschillende soorten heimwee 'hondenheimwee' (naar mensen) en kattenheimwee (naar een plek), maar ook heimwee naar een periode, bijvoorbeeld de kindertijd, en naar voorwerpen. Voor kinderen betekent heimwee vooral dat ze hun ouder(s) missen, maar ook wel hun broertjes en zusjes. De kern van heimwee is vaak scheidingsangst. Het kind is bang dat de ouders niet meer terugkomen. Hij of zij mist meer de personen dan de omgeving.
- Heimwee kan leiden tot allerlei lichamelijke en emotionele symptomen: gebrek aan eetlust, slapeloosheid, maag- en darmstoornissen, het idealiseren van thuis, nergens anders aan kunnen denken, lusteloosheid, weinig belangstelling voor de directe omgeving. Bij kinderen zie je vooral ook dat ze huilen en zich terugtrekken. Soms zie je ook lastig of aandachtvragend, gedrag. Vooral als het kind een langere periode van huis is.
- *Heimwee en leeftijd*
Heimwee heeft niets met leeftijd te maken. Het komt op alle leeftijden voor. Wel is het bij kinderen sterker, omdat zij niet het idee of gevoel hebben dat ze iets aan de situatie of het gevoel kunnen veranderen. Het overkomt ze gewoon en zitten in een erg afhankelijke positie. Als volwassene kun je afleiding zoeken of bepaalde situaties wat makkelijker uit de weg gaan, als je weet dat het teveel problemen gaat opleveren. Vaak wordt gedacht dat kinderen er wel overheen groeien. Dat is in lang niet alle gevallen zo. Als een kind over heimwee heen groeit, komt dat niet persé door het ouder worden, maar doordat meer ervaring op gedaan is. Hoe vaker een kind uit logeren of op kamp is geweest, hoe kleiner de kans op heimwee. Natuurlijk heeft ook de houding van de ouders grote invloed. Stimuleren ouders hun kind om te gaan logeren of houden ze het liever thuis? Durven ouders hun kind los te laten of willen ze overal bovenop zitten. Kinderen pikken zoiets feilloos op en passen hun gedrag daar op aan. Zelfs als ouders hierover niets tegen het kind zeggen.
- *Wat kun je nou doen als leiding bij kinderen met heimwee?*
- Praat in ieder geval met de ouders over de oplossingen waar zij goede ervaringen mee hebben. Die tips en ideeën kunnen je tijdens het kamp al het nodige ongemak schelen.

Kinderen kunnen zelf ook heel goed vertellen waar ze wel of geen steun aan hebben. Zeker als ze weten dat ze snel last hebben van heimwee en hier mee geholpen willen worden.

- Zo is het in ieder geval goed om met ouders en kind afspraken te maken over het wel of niet naar huis opbellen. Het ene kind heeft juist dat telefoontje nodig, om zeker te weten dat paps en mams 'beschikbaar' zijn. Bij het andere kind loop je het risico dat contact alleen maar tot nog meer heimwee gaat leiden. Hetzelfde gaat ook op voor het sturen van een kaartje of brief. Bij de één een goed idee, bij de ander een drama.

- Het kan heel goed helpen als voor het slapen gaan zoveel mogelijk de rituelen van thuis worden aangehouden (liedje zingen, knuffel zoenen, enz.).
- Laat kleine kinderen vertrouwde dingen meenemen op kamp, bijvoorbeeld een knuffel, hun eigen kussen of deken.
- Er zijn zelfs kinderen die een heuse logeerdooi hebben, gevuld met voorwerpen die met de ouders geassocieerd worden. Vraag eens aan ouders of ze daar ervaring mee hebben.
- Soms wil het beroemde 'heimweepilletje' goed helpen bij kinderen met lichte heimwee: een snoepje die dienst doet als heimweepil.
- Oudere kinderen kunnen een schriftje of dagboekje meenemen waarin ze opschrijven wat ze meemaken. Dat helpt om het heimweegevoel van zich af te schrijven. Er ontstaat bij het kind ook meteen meer inzicht in de voor- en nadelen van het weg zijn. Wat uit zo'n dagboekje ook blijkt is dat heimwee vooral op bepaalde momenten tijdens het kamp de kop op steekt. En dat het gelukkig ook weer over gaat! Maak dus tijd in je kampprogramma voor het schrijven van een dergelijk dagboekje voor die kinderen die dat nodig hebben.
- Er blijken risicovolle tijdstippen te bestaan: onder het eten, bij het slapen gaan en net na het wakker worden. Dat zijn de momenten die het meest aan thuis doen denken en waarop er het minste afleiding is. Doordat kinderen met een dagboekje die kritieke momenten ontdekken kunnen ze zich aanwennen om daar een oplossing bij te bedenken. Afleiding helpt tegen heimwee. Dus kan het handig zijn om kinderen tijdens het eten bezig te houden met een eetspel, ontbijtdienst te laten doen na het wakker worden, zorgen dat kinderen iets te lezen hebben bij het wakker worden (een puzzeltje met als oplossing het programma of avondeten van die dag), terugkomsttijd instellen bij het slapen gaan (als het echt nodig is mag je nog 2x naar de leiding komen, dan ga je lekker slapen), etc.
- Op het moment dat kinderen erg moe zijn wordt het heimweegevoel vaak erger. Soms is een goede nacht slapen voldoende om heimwee de baas te worden. De volgende dag kan het gevoel dan weer over zijn.
- Bij jonge kinderen kan het helpen om een ouder kind aan te wijzen wat net even wat meer op het kind met heimwee let. Bij lichte heimwee kan een beetje extra aandacht het eenzame gevoel vaak snel verhelpen.
- Betrek het kind zoveel mogelijk bij de kampactiviteiten en omgeving, maak het nieuwsgierig, laat het op onderzoek uitgaan. Eigenlijk moet er zoveel fraais te beleven zijn, dat er geen plaats meer is om aan thuis te denken.
- Maak van te voren in ieder geval duidelijke afspraken, zodat het kind weet waar het aan toe is. Wanneer is er tijd voor het dagboekje, wanneer komt het kind naar de leiding met heimweegevoelens, wanneer heb je even troosttijd, wat doen we als het echt niet meer langer gaat.
- Ja, en dan kan het je alsnog overkomen. Het kind blijft ondanks al jullie ondersteuning, afspraken en inzet toch heimwee houden. Dat is hartstikke jammer maar kan wel ten koste gaan van het plezier tijdens het kamp. Er blijft dan ook maar één advies over; neem contact op met de ouders en laat het kind in overleg met hen naar huis gaan. Tegen echt heel veel heimwee is helaas geen kruid gewassen.

Bedplassen

Op kamp met een bedplasser

"Da's hartstikke balen; ben je 7 jaar en plas je nog regelmatig in bed. En dan komt het zomerkamp er ook nog aan. Eigenlijk heb je helemaal geen zin in het kamp." Hoe kun jij als leiding daar nou een oplossing in bieden tijdens het kamp?

Bedplassen is een vervelende kwaal. Maar geen uitzondering. Ongeveer 15% van de kinderen tussen zes en negen jaar hebben er last van. Het wordt veroorzaakt doordat kinderen tijdens het slapen niet merken dat hun blaas vol zit. Het seintje aan de hersenen wat aanleiding moet zijn voor een wc-bezoekje, werkt tijdens de slaap dan even niet. Vaak gaat dat gepaard met een hormoonoorzaak. Als kinderen ouder worden wordt de ~~hormonenhuishouding beter en houdt het bedplassen op. Veel kinderen die bedplassen durven niet bij vriendjes/vriendinnetjes te gaan logeren of op kamp te gaan, omdat ze bang zijn dat hét ze overkomt.~~ Kinderen

schamen zich vaak voor het bedplassen.

Wat kun je doen?

Om kinderen tijdens een kamp te kunnen ondersteunen is het contact met de ouders belangrijk. Als jij als leiding niets weet, kan je er ook geen rekening mee houden. In onderling overleg kun je een aantal handige oplossingen bedenken. Op het medisch-/kampformulier misstaat de vraag naar eventueel bedplassen dan ook absoluut niet.

Om aan ouders te vragen om voorafgaand aan het kamp, thuis nog even snel een droogbedtraining of plaswekker-systeem uit te voeren, heeft geen zin. Kinderen worden dan juist onder druk gezet, waarmee de angst dat het tijdens het kamp fout gaat alleen maar groter kan worden, en het effect kleiner. Die verwachting is dan ook naar ouders toe niet reëel.

En dan; je weet dat één van je kinderen nog wel eens in bed plast en het kamp komt er aan. Heel praktisch de volgende tips:

Voor het naar bed gaan, gaan alle kinderen tijdens jullie kamp natuurlijk nog even naar de WC. Ja, toch? Uiteraard maak je het kind al even wakker voordat jullie zelf gaan slapen, om even tussendoor naar de WC te gaan. Het is dan wel belangrijk dat het kind ook echt goed wakker is. Aanvullend (maar ja, wie staat er vroeg op) kun je het zo regelen dat het kind ook een paar uur voor het opstaan nog een keer wakker wordt gemaakt. Overleg ook met de ouders hoe ze hier thuis mee om gaan en wat daar de beste tijden zijn.

Probeer bij het avondeten het drinken te beperken tot 1 glas. Veel vocht wordt gedurende de slaap vast gehouden. Niet drinken betekent niet dat het kind niet in bed plast. De hoogste urineproductie vindt in de vroege avond en 's nachts plaats. Het blijft dus zaak om 's nachts kinderen even wakker te maken.

Als kinderen 's nachts een trainingsbroekje dragen, moeten ze dat natuurlijk zo onopvallend mogelijk aan kunnen doen. Met een 'smoesje' (bijv. oor- of neusdruppelen) kun je ze 's avonds naar de leiding laten komen. Andere kinderen valt het dan minder op en in een 'veilig' hoekje kan het kind zich omkleden.

Dan moet s'morgens dat trainingsbroekje natuurlijk ook weer ongezien uit. Spreek met het kind af dat hij of zij het broekje in een plastic zak achterlaat in de slaapzak. Als leiding haal je dan op een ongezien moment even het broekje uit de slaapzak en gooi je het weg.

Op kamp twee dezelfde slaapzakken meenemen is natuurlijk wel een heel slimme oplossing om ongelukjes te verbloemen. Ongemerkt kan dan de slaapzak worden verwisseld als het toch even fout is gegaan.

Wanneer er nu meer kinderen zijn die 's nachts in bed plassen, is het handig ze bij elkaar te leggen. Natuurlijk willen kinderen naast vriendjes en vriendinnetjes slapen, maar een strategische plek in de buurt van de deur is dan aan te bevelen. Het nachtelijke WC-gebeuren valt dan voor de andere kinderen wat minder op en je voorkomt ook nog nachtelijke klimpartijen over andere kinderen en slaapgerei.

- Het is best mogelijk dat ouders ervaring hebben met medicatie die het bedplassen tijdelijk af doet nemen of minimaliseert. Op doktersrecept zijn pillen of neusspray te gebruiken die de aanmaak van urine doet afnemen. Informeer bij ouders of ze deze gebruiken of dat een optie voor tijdens het kamp is, waarmee zij naar de huisarts kunnen.
- Al met al is het dus belangrijk om er zo gewoon maar onopvallend mogelijk mee om te gaan. Niet stiekem of geheim, omdat je daarmee het voor het kind alleen maar lastiger maakt, maar op een helpende manier om het ongemak voor het kind te verkleinen.

Juist, en wat doe je dus juist niet met een bedplasser op kamp:

- Een plaswekker meenemen. Daar worden dus alle kinderen wakker van en dat wilden we nou juist niet.
- Uitgebreid de andere kinderen voorlichten dat Klaas nog in bed plast en ze niet hoeven te schrikken als 's nachts het licht aan gaat om Klaas te laten plassen.
- Boos worden op het kind omdat je er nu meer werk aan hebt.

Op de website van het Kenniscentrum Bedplassen tref je een heleboel tips en ideeën aan om het probleempje voor het kind en voor jezelf zo eenvoudig mogelijk op te lossen. Soms blijft het bedplassen met de juiste benadering juist uit, of valt het in ieder geval minder op. Zowel voor het kind als voor jou als begeleider een beetje zorg minder.

En kijk ook eens op: <http://bedplassen.nu>

Belonen of straffen

Als leiding bij een Scoutinggroep maak je deel uit van de opvoeding van kinderen. Kinderen ontwikkelen zich en verschillende elementen dragen daar aan bij. Uiteraard aspecten uit de genen van de ouders, uit de opvoeding door ouders, maar ook beïnvloed door leerkrachten op school, vriendjes en groepen waarbinnen zij hun vrije tijd doorbrengen. Scouting heeft daar dus ook een belangrijke rol in. In een Scoutinggroep zijn normen en waarden; regels en afspraken. Je spreekt met elkaar af hoe iedereen met spullen, activiteiten en met elkaar omgaat.

Maar wat nu als kinderen zich niet aan deze afspraken houden. Straf je dan of beloon je ze juist als ze zich aan de afspraken houden?

Belonen en straffen. Hoe ga je ermee om. Ook dáár zijn regels voor.

Belonen

Opgroeien is leren en daar hoort een prettige sfeer bij. Het is mensen (en dus ook opvoeders) helaas vaak eigen om alleen te zien wat fout loopt, de problemen. Wat goed gaat, is vlug normaal. Opvoeders die tevens aandacht hebben voor het goede, oogsten meer succes dan zij die alleen het slechte gedrag corrigeren.

Belonen is positief reageren op positief gedrag.

Dat is nog altijd iets anders dan verwennen. In dat geval volgt de ouder altijd de wensen van het kind, ongeacht het gedrag van zijn kind.

Drie soorten beloningen:

Het is voor de meeste opvoeders makkelijker om straffen te verzinnen dan goede beloningen. Je kan beloningen in drie groepen opdelen:

- **Materiële beloningen:** snoep, geld, een boek of cd, speelgoed. Dat zijn de tastbare dingen. Kinderen moeten leren dat een beloning niet altijd materieel hoeft te zijn. Materiële cadeautjes kunnen. Maar geef ze niet zomaar, enkel voor bijzondere inspanningen.
- **Activiteitsbeloningen:** een uitstapje maken, een leuk spel doen. Het zijn de activiteiten die kinderen graag doen. Dat hoeft niet altijd spectaculair te zijn. Activiteitsbeloningen versterken vaak het samen-gevoel. Ze zorgen voor een prettige sfeer, meer contact en samenwerking.
- **Sociale beloningen:** complimenten ('goed gedaan'), een knuffel, schouderklop, knipoog...
- Dat zijn eigenlijk de belangrijkste beloningen. Wie waardering krijgt, gaat geloven in zichzelf, ontwikkelt een positief mensbeeld en werkt aan een nauwe band met anderen.

Waar hou je rekening mee als je beloont:

1. Wat je beloofd moet je ook doen. Als na bepaald gewenst gedrag (goed meegedaan, spullen opgeruimd, sociaal gedrag getoond) een beloning wordt beloofd, dan moet die er ook komen. Stel ze niet uit.
2. Beloon niet altijd na elk gewenst gedrag. Wie altijd beloont, leert het kind dat het nooit iets 'gratis' moet doen, dat niets kan of moet zonder beloning. Belonen wordt niet meer interessant, of kinderen gaan een steeds grotere beloning eisen.
3. Een verrassende beloning heeft een grotere waarde dan een voorspelbare (altijd stickers geven, altijd buiten spelen). Zorg voor voldoende afwisseling.
4. Een beloning werkt het best als die nauw aansluit bij het gedrag.
5. Een beloning moet ook voor het kind de betekenis van een beloning hebben. Kies ze af en toe ook samen.
6. Het is beter vaak te belonen dan groots te belonen.
7. Een straf kwijtschelden of verminderen is ook een beloning. Doe dat niet te vaak, anders verliest straf haar invloed.

Straffen

Wie opvoedt moet regels stellen en afspraken maken. Opvoeders moeten duidelijk maken wat mag/kan en wat niet. Kinderen zullen die grenzen overschrijden. Gewoon omdat niet alle grenzen duidelijk kunnen (en moeten) zijn, omdat niet alle grenzen even aangenaam zijn en omdat kinderen nu eenmaal kinderen zijn. Met straf proberen opvoeders kinderen aan te zetten om hun gedrag te veranderen en aan te passen. Straffen kunnen succes hebben, maar ze kunnen ook zorgen voor een sfeer van angst en vijandigheid. Straffen is dan ook in zekere zin discutabel. Kinderen moeten geleerd worden wat wel en geen goed gedrag is, maar daar zijn meerdere manieren voor. Voorop staat dat het gevoel van eigenwaarde van het kind, de onderlinge vertrouwensband en de positie van het kind nooit te lijden mag hebben onder een verkregen straf.

Drie soorten straffen:

Straffen is per definitie onaangenaam. We moeten er dus zorgvuldig mee omgaan.

- Fysieke straffen (slaan bv.) zijn uitgesloten. De discussie om slaan per wet te verbieden is op dit moment een hot-item. Een wetsvoorstel die met name ook van toepassing is op ouders. Voor elke andere begeleiding van kinderen is elke vorm van fysieke straf onacceptabel.
- Ook sociale en psychologische straffen, als iemand bespotten, verwijten maken, negeren, de neus ophalen, bekritisieren, zijn niet acceptabel. Ze doen kinderen vaak véél meer pijn dan fysieke straffen. Wie respect heeft voor kinderen (en voor zichzelf als kinderwerker), doet dat niet.
- Activiteitsstraffen verbieden aangename bezigheden (niet meedoen met een spel) of leggen onaangename bezigheden op (karweien). Op school zijn dit vaak gebruikte straffen.

Dertien aandachtspunten bij het straffen:

Veel volwassenen straffen kinderen om te tonen dat ze boos of ontgoocheld zijn. Daar dient straf niet voor. Goede straf wil ongewenst gedrag afleren, fouten herstellen. Het helpt kinderen zich mee verantwoordelijk te voelen voor hun gedrag.

1. Geef geen straf op het moment dat je erg boos bent. Zeg dat je erg boos bent en dat de straf nog volgt. Bedenk een straf als je wat rustiger bent.
2. Weet het kind voldoende wat van hem verwacht wordt? Vertel waarom zijn gedrag niet gepast is.
3. Om een kind van gedrag te veranderen, kan straf niet de eerste strategie zijn. Met aanmoedigen en stapsgewijs aanleren kan je ook resultaat bereiken.
4. Een eventuele straf moet ook écht een straf zijn voor het kind. Het mag het niet weglachen.
5. Ongewenst gedrag neemt toe als je nu eens niet en dan weer wel straft. Wees consequent.
6. Bestraf enkel het gedrag van het kind ('Dit had je beter niet kunnen doen'), niet zijn persoon ('Je deugt niet').
7. Spreek een strafmaatregel op voorhand af.
8. Een aangekondigde of afgesproken straf moet ook worden uitgevoerd. Anders heeft straf geen effect.
9. Een straf moet zinvol zijn. Ze moet iets te maken hebben met het foute gedrag ('Nu ga je wél alles opruimen').
10. Dreig niet met straffen die onuitvoerbaar zijn.
11. Wees mild. Een straf moet niet erger zijn dan nodig.
12. De straf moet snel volgen op het ongewenst gedrag. Hoe sneller, hoe groter het effect.
13. Elke straf heeft ook een einde. Begin niet opnieuw over dezelfde fout. Vergeven moet mogelijk zijn.

Als leiding zijnde kun je bij kinderen straf wel eens gebruiken voor kleine dingen, wanneer een kind niet luistert of een keer iets doet wat niet mag. Maar wanneer een kind steeds dezelfde fout maakt (dingen kapot blijven maken) of wanneer er naar jouw mening een grote/strengere straf gegeven moet worden, overleg dan met de ouders. En kijk vooral ook goed naar de situatie waarin het gedrag zich steeds herhaalt. Mogelijk dat er hele andere redenen zijn dan tegendraads gedrag.

Een hele andere theorie:

Als wij kinderen belonen voor wat in onze ogen goed is, bestaat de kans dat ze voor hun welbevinden hun hele leven afhankelijk blijven van de goedkeuring van anderen. 'Vieren' wij met hen, dat ze ontdekken en groeien, dan ondersteunen wij hen in het ontwikkelen van zelfwaardering en zelfvertrouwen.

Oef! Dat betekent dus dat ook als je niets zegt, dat door het kind op een bepaalde manier geïnterpreteerd kan worden. 'In mijn reactie op het gedrag van het kind, is alles beloning of straf: mijn zwijgen, mijn lachen, mijn zuchten, mijn weglopen, enzovoorts.'

Kinderen kunnen soms met spanning uitkijken naar woorden als 'goed zo!' of 'prima'. Bij het uitblijven hiervan denken ze dat ze het dus niet goed hebben gedaan. In een reactie op gedrag is in principe alles een beloning of straf voor een kind; zwijgen, lachen, zuchten, weglopen. Bij het 'vieren' zit de beloning in de vreugde om het resultaat. Vieren is iets wat je samen doet. Je kan de inzet en het plezier van het kind daarmee erkennen. Je hebt belangstelling voor wat er in het kind leeft. Jij viert samen met hem het feit dat hij tevreden en gelukkig met zijn resultaat is. Als een kind ongelukkig is over het resultaat van bijvoorbeeld een tekening (mislukt volgens hem), valt er niets te vieren.

Je kunt dan samen 'rouwen'. Het valt niet mee om bijvoorbeeld een paard te tekenen, zeker als je wilt dat het heel precies lijkt. Voor het ene kind is dat voldoende, die gooit de tekening aan de kant en gaat iets anders doen.

Een kind dat hoge eisen stelt aan zichzelf, heeft meer nodig. Misschien kun je het helpen, door te overtuigen dat het niet erg is dat de tekening niet precies lijkt, het kind meenemen om samen in het echt een paard te bekijken of met je ogen dicht een paard proberen na te tekenen en lachen om het resultaat. Je hoeft niet altijd met een oplossing te komen.

Het kan voor het kind al een verademing zijn dat hij zelf kan bepalen hoe lang hij gefrustreerd is om dat stomme paard. Dat hij niet beloond of gestraft wordt, of veroordeeld, omdat hij er wel of niet tegen kan als iets mislukt.

De visie achter het 'vieren' is, dat kinderen leren dat ze iets doen, niet omdat je ervoor betaald krijgt of er zoveel complimenten mee oogst, maar omdat het je eigen leven en dat van anderen verrijkt.

Jokken en liegen

Bijna ieder kind vertelt wel eens een leugentje. En wanneer dit incidenteel gebeurt, hoeft dit geen probleem te zijn. Het is voor een kind soms moeilijk om altijd de waarheid te vertellen. Hoe ga je hier als leiding nou mee om? Wanneer is het liegen en wanneer jokken en wat kun je daaraan doen?

Een kind kan verschillende redenen hebben voor het vertellen van een leugentje. Zo kan het kind de schuld willen ontkennen wanneer hij of zij iets fout gedaan heeft, kan het zich beter willen voordoen dan hij of zij eigenlijk is, kan het kind met een leugentje geaccepteerd willen worden door de ouders of leeftijdgenoten of kan het leugentje een vorm van opscheppen zijn.

Wanneer een kind incidenteel een leugen vertelt is het goed om open te staan voor het doel van het kind achter de leugen en vooral hier de aandacht op te richten.

Maar wanneer een kind systematisch liegt en dit ook met opzet doet, moet het liegen zelf aangepakt worden. Zo'n 15 % van alle kinderen liegt wel eens met opzet, waarbij we zien dat jongens wat vaker liegen (15- 20%) dan meisjes (10- 15%).

Jokken of liegen?

Er wordt een onderscheid gemaakt tussen jokken en liegen. Bij jongere kinderen spreken we over het algemeen van jokken. Jonge kinderen zijn nog niet in staat de waarheid bewust te verdraaien, omdat een jong kind nog niet objectief naar de waarheid kan kijken. Pas wanneer het kind beseft dat hetgeen hij/ zij zegt niet waar is en het kind bewust de waarheid verdraait om een onaangenaam gevolg van het eigen gedrag te voorkomen, spreken we van liegen.

Jokken bij jonge kinderen

Voor een peuter/ kleuter is zijn/ haar waarheid gewoon dé waarheid. Jonge kinderen geloven dan ook vaak echt in wat zij zeggen, ook al ziet een volwassene het als jokken. Bij jonge kinderen zien we ook vaak dat het kind een andere bedoeling heeft met het jokken. Wanneer een kind beweert een vaas niet kapot gemaakt te hebben kan het zo zijn dat het kind probeert zijn straf te ontlopen door te jokken. Maar het is ook goed mogelijk dat het kind met de ontkenning bedoelt dat er geen opzet in het spel was. Of dat het kind zich er niet van bewust was dat de vaas stuk zou kunnen gaan.

Tot ongeveer de leeftijd van zeven jaar hebben kinderen nog moeite met het onderscheid maken tussen waarheid en fantasie. Daarnaast zijn kinderen tot deze leeftijd ook nog meer op zich zelf gericht. Ook is het op deze leeftijd nog moeilijk voor kinderen om oorzaak en gevolg vast te stellen. Zij zijn zich vaak nog onvoldoende bewust van hun eigen aandeel in een gebeurtenis en hebben moeite om verbanden te zien tussen gebeurtenissen.

Jonge kinderen hebben nog geen intern geweten, zij voelen zich niet echt schuldig wanneer ze iets fout doen. Peuters, en ook kleuters nog, vertonen namelijk niet met opzet het gedrag wat ouders afkeuren. Zij zijn zich nog niet bewust van het gedrag en moeten leren wat wel en niet kan. Er is bij deze kinderen dan ook sprake van een zogenaamd 'extern geweten'. Feitelijk zijn hun ouders hun geweten. Hierdoor zien we ook vaak dat een peuter in het bijzijn van zijn / haar moeder netjes van de cd-speler afblijft, maar zodra de moeder even wegloopt wel aan de cd-speler zit. Niet om het stiekem te doen, maar omdat de regel op dat moment voor het kind gewoon niet meer geldt door afwezigheid van de moeder. En het kind vervolgens enkel de eigen impulsen volgt.

Door het steeds herhalen van de regels leert het kind wat mag en wat niet mag en maakt het kind de regels langzaam eigen, waardoor zo vanaf de leeftijd van zes, zeven jaar het interne geweten zich gaat ontwikkelen.

Hoe te reageren op jokken?

Jonge kinderen jokken vaak uit angst voor straf of uit angst de liefde van de ouders of affectie van de leidinggevende kwijt te raken door dat wat het kind fout gedaan heeft. Wanneer een kind regelmatig jukt is het dan ook goed om na te gaan of het kind mogelijk vaak met strenge straffen wordt geconfronteerd waardoor het liever liegt dan de straf onder ogen te zien.

Het is dan ook goed om niet te veel ophef te maken van het jokken zelf. Er kan aan het kind uitgelegd worden dat de volwassene niet wil dat het jukt.

Wanneer het kind jukt, kan het wel goed zijn samen met het kind te kijken wat er nou eigenlijk gebeurd is. Het kind leert zo de oorzaak en gevolg met elkaar in verband te brengen en leert zijn of haar eigen aandeel in de situatie te zien. Het kind voelt zich hierdoor ook meer begrepen. Omdat de volwassene het kind laat merken dat het gedrag op de juiste waarde wordt ingeschat. Daardoor zal het kind een volgende keer minder snel geneigd zijn te jokken.

Het is ook belangrijk om het kind uit te leggen waarom het gedrag waarover het kind heeft gejukt ongewenst was. Het feit dat er minder aandacht wordt besteed aan het jokken en meer aan het achterliggende gedrag maakt dat een volgende keer het kind sneller vooraf om een oplossing zal gaan vragen, dan achteraf jokken.

Daarnaast is het ook belangrijk om als ouder/leiding niet teveel naar de bekende weg te vragen wanneer zich

een vervelende situatie voor doet. Wanneer je wéét dat het kind iets gedaan heeft, kun je het laten bij het constateren. Het kind hoeft dan niet te jokken en leert ook eerlijk te zijn op deze manier.

Liegen

Vanaf zo'n zes, zeven jaar beginnen kinderen dus een intern geweten te ontwikkelen. En liegen is hiermee in strijd. Op deze leeftijd zien we kinderen liegen om aan straf te ontkomen, om aan verwachtingen te kunnen voldoen, om in de eigen behoefte te voldoen, om aandacht te vragen, om grenzen te verkennen, maar ook uit onverschilligheid of schaamte.

Wanneer een kind veelvuldig en snel gestraft wordt, zal het liever liegen dan de eigen schuld toegeven. Wanneer een kind veel liegt, is het dan ook zeker aan te bevelen om eens te kijken naar het eigen patroon van straffen. Het is belangrijk dat het kind leert dat liegen erger wordt gevonden dan de handeling welke het kind fout gedaan heeft. Bij het bespreken hoort dan ook de uitleg dat veel liegen op de duur leidt tot volledig ongelooft, ook wanneer het kind een keer wél de waarheid spreekt.

Wanneer een kind eerlijk is wanneer het iets fout gedaan heeft is waardering op z'n plaats. Ondanks de boosheid over wat het kind gedaan heeft.

Een volwassene heeft ook een belangrijke rol als voorbeeldfunctie naar het kind. Hij of zij zal zelf altijd de waarheid moeten spreken en de verantwoordelijkheid moeten nemen voor eigen gedrag en handelen. Dat ene leugentje om bestwil wat een volwassene kan maken, kan door een kind verkeerd opgevat worden. Wanneer er tegen de buurvrouw gezegd wordt dat haar jurk mooi is, maar vervolgens achter haar rug om wordt gesteld dat de jurk eigenlijk een vreselijke creatie was, kan bij een kind hierdoor een verkeerd beeld ontstaan van wat mag en niet mag. Zo zou liegen in de beleving van het kind dus wél mogen, zonder te beseffen dat een volwassene onderscheid maakt tussen een leugentje om bestwil en een echte leugen.

Ook met betrekking tot beloftes die gemaakt worden, kan het kind het idee krijgen dat er tegen ze gelogen wordt. Afspraken en beloftes kunnen door omstandigheden wel eens niet na gekomen worden. Voor de ouder is dit iets logisch, maar een jong kind kan het gevoel hebben dat er gelogen is.

Het is dan ook belangrijk om met het kind te praten over redenen en consequenties en samen een nieuwe afspraak te maken.

Liegen en jokken

Liegen vraagt om wat meer alertheid dan jokken, omdat er bij liegen dus werkelijk opzet in het spel is. Toch hoeft een keer liegen er niet meteen op te duiden dat er iets danig mis is en dat het kind zich ontwikkelt tot een leugenaar. Door te kijken naar de oorzaak van het liegen en het eigen gedrag kan liegen vaak in korte tijd aangepakt worden.

Jokken en liegen is een bewerkt artikel van de website: www.opvoedingsadvies.nl
Een website voor alle vragen over opvoeden en opgroeien.

Klikken

In een groep kinderen krijg je altijd wel te maken met klikken. Lastig, want vaak doet het ene kind dat meer dan het andere, en heb je zelf daar een bepaald gevoel bij tegenover dat kind. Maar wat is klikken eigenlijk en waarom doen kinderen dat?

Wat is klikken?

Klikken houdt vaak in dat een kind één of verschillende leeftijdgenootjes bij volwassenen in een negatief daglicht wil stellen. Natuurlijk kun je nog al eens je vraagtekens hebben bij wat je verteld wordt en het gebeurt dan ook wel eens dat het verhaal niet klopt. Soms komt een kind gewoon iets vertellen omdat hij of zij gelooft dat een volwassene een oplossing voor een probleem kan bieden. Dan toont hij veel meer zijn verantwoordelijkheidszin.

Waarom kinderen klikken.

Kinderen die hardnekkig klikken, willen vaak problemen met andere kinderen oplossen of uit de weg gaan. Omdat ze op het moment niet goed weten hoe ze dat moeten doen, zoeken ze steun en bescherming bij volwassenen. Deze kinderen gebruiken klikken als een uitvlucht in situaties waarin ze onzeker zijn. Niet goed weten welke vaardigheid nodig is om in een groep leeftijdsgenoten te functioneren, niet weten hoe met conflicten om te gaan of gedrag van groepsgenoten beangstigend vinden. Feitelijk vraagt het kind om begeleiding waarbij de eigen positie in de groep wat stabiel kan worden gemaakt.

Soms wil het kind onrecht dat hem is aangedaan vergelden. Klikken behoort dan tot een wraakmethode en het kind doet een appél op de autoriteit van de begeleider. Het kind kan zelf niet voldoende assertief reageren op het ervaren onrecht, voelt zich mogelijk machteloos en wil via de begeleiding de andere kinderen terechtwijzen of 'straffen'.

Klikken kan ook te maken hebben met identiteitsbinding. Een lastig begrip wat eigenlijk te maken heeft met hoe zeer het kind wil lijken en zich wil aanpassen aan het gedrag van de leiding. Klikken heeft dan een voor het kind een veronderstelde functie door de wens bevoordeeld te worden door de begeleiding. Het zogenaamde witte-voetje halen.

Die identiteitsbinding tref je bij oudere kinderen, maar in andere vorm eigenlijk nog meer bij kinderen tot vier jaar. Kleuters zijn volop bezig de regels van het sociale spel te ontdekken: wat mag wel en wat niet, en wanneer? Daarnaast is de sociale ontwikkeling t.a.v. andere kinderen pas in een heel vroeg stadium; het samen spelen of samen optrekken ontstaat pas na het vierde levensjaar. Een kind dat komt vertellen wat zijn leeftijdsgenootje aan het doen is, zoekt dus alleen maar bevestiging voor zijn idee dat er een regel overtreden wordt. Gevaar of geen gevaar. Die kleintjes klikken net zo hard over het pikken van een snoepje als over het omgooien van een brandende kaars. Een kind van drie dat klikt, heeft een meer passend leeftijdsgedrag dan bijvoorbeeld een kind van acht. Het klikken van een driejarige moet je niet negeren. Je kunt dat kind zelfs belonen: hij laat zien dat hij bezig is jouw normen en regels te aanvaarden. Dat is wel wat waard.

Hoe kun je het beste reageren

Een ouder kind dat klikt heeft vaak een positie buiten de groep leeftijdsgenootjes. Vaak heeft het kind zelf al het gevoel vaak niet bij de groep te horen. In praktijk zul je mogelijk herkennen dat het juist deze kinderen zijn die makkelijk door andere groepsgenoten worden benadeeld, uitgesloten of mogelijk zelfs gepest. Door te klikken zet een kind zich af tegen zijn leeftijdsgenoten: hij wordt nog minder geliefd in de groep en de cirkel is rond. Hoe meer het zich alleen voelt, hoe meer het de volwassene erbij wil trekken. Klikken, wat bij de begeleiding om actie vraagt, komt vooral voor bij kinderen tussen de vier en dertien jaar. Ze zijn dan erg gevoelig voor de geringste onrechtvaardigheid tussen leeftijdsgenoten.

Het is de taak van volwassenen om het onderliggende probleem van het klikken te herkennen. Als kinderen klikken, is het belangrijk om de cirkel te doorbreken waarin kinderen terecht kunnen komen in de groep. Dat gebeurt bijvoorbeeld door op grond van het verhaal van de 'klikker', op te treden tegen de leeftijdsgenoten. Het kind zal vaker klikken en zich meer isoleren van de groep. Ouders, begeleiders; volwassenen doen er goed aan een neutrale houding aan te nemen ten opzichte van het kind wat klikt en het verhaal. Het gaat er dan niet zozeer om het kind een gevoel van bescherming te bieden, maar wel om een oplossing aan te reiken. Uitleggen hoe het kind de andere kinderen kan aanspreken op wat wel of niet mag, wat wel of niet vervelend is etc. Natuurlijk heeft de volwassene daar een begeleidende rol in en kan het klikken van een kind een signaal zijn om in de groep te praten over gedrag onder elkaar, afspraken en regels of de manier hoe alle kinderen samen deel uit moeten maken van de groep. Dit gaat natuurlijk vooral op indien kinderen klikken omdat ze zich niet in de groep kunnen handhaven. Dus ook voor het kind wat klikt uit wraak. Het kind zal het meest hebben aan tips hoe hij of zij, mogelijk samen met de begeleider, het gevoelde onrecht weer kwijt kan raken. Een gesprekje met de 'klikker', waarbij het kind zelf gevraagd wordt wat goede oplossingen zouden kunnen zijn, kan wonderen verrichten.

Het kind wat klikt om 'het witte voetje' te halen, heeft natuurlijk ook een serieus probleempje. Als begeleider

zul je duidelijk moeten zijn in je objectiviteit t.a.v. alle groepsgenoten en het kind moeten wijzen op het effect in de groep. En natuurlijk de vraag hoe het kind zelf denkt dat de rol in de groep weer leuker, makkelijker kan worden.

Klikken bestraffen lost het probleem voor het kind niet op. Klikken als waarheid aannemen maakt dat de 'klikker' steeds meer geïsoleerd raakt van de groep. Klikken als signaal oppikken en met een gesprekje proberen het gedrag om te buigen is de enige methode. Waarbij het kind zich zekerder kan voelen in het eigen gedrag, en de groeps cultuur goed genoeg is om klikken niet-nodig-te-maken.

Gedragsproblemen en activiteiten

Sportieve gebruiksaanwijzing

(Sportieve) activiteiten met kinderen met gedragsproblemen

Scouting is geen sport. En als je het over sport hebt, denk je zeker niet meteen aan Scouting. Toch zitten in de activiteiten van Scouting tal van sportieve elementen. Winnen, verliezen, actief zijn. Het zijn allemaal leuke dingen: het spel, de uitdaging, jezelf leren kennen en overwinnen. Maar er zijn zaken, zoals spelinzicht, timen en doseren die soms moeilijk zijn aan te leren.

Kinderen met een ontwikkelingsachterstand doen langer over het aanleren van een vaardigheid en vragen op die manier om geduld van de andere kinderen en de leiding.

Bij kinderen met (gedrags)problemen in het contact worden teamsporten en rechtstreekse krachtmeting afgeraden. Bij kinderen met 'naar buiten gerichte' gedragsproblemen (ADHD, gedragsstoornis) kan alles in het begin koek en ei lijken. Ze hebben leuke grapjes, zijn lekker ondeugend. Het zijn vaak geliefde kinderen. Zo zit ie in een boom, zo zit ie boven in het pio-houthok. Maar na enige tijd kan het gaan vervelen, op de zenuwen werken, irriteren. Dat geldt voor de andere kinderen, maar soms ook voor de leiding. Niet alle leiding kan hier mee omgaan.

Wat betreft de activiteiten is vaak het bewegen zelf niet het probleem. De momenten van wachten en instructie krijgen zijn vaak het moeilijkst.

Het is lastig te onderscheiden wanneer een kind niet wil en wanneer hij niet kan luisteren of gehoorzamen. Van niet willen heeft elk kind wel eens last. Maar kinderen met gedragsproblemen hebben extra vaak last van hun niet kunnen. Vaak moet worden gekozen voor de continuïteit, voor de groep. Gevolg is dat het individu, dat ene kind, eruit wordt gestuurd en aan de kant moet zitten. En dat is nou vaak precies datgene dat niet werkt als straf.

Prestatiegerichte activiteiten zijn vaak erg moeilijk voor kinderen met gedragsproblemen. Het behalen van insignes kan gezien worden als prestatiegericht, maar als het lukt (en goede leiding zorgt ervoor dat het lukt) kan een insigne enorm bijdragen aan het zelfvertrouwen.

Tips van en voor leiding:

- Neem ouders serieus, ga niet eerst zelf experimenteren en opnieuw het wiel uitvinden. Onderschat niet de zoektocht die ouders inmiddels al hebben doorlopen om achter de gebruiksaanwijzing van hun kind te komen. Nog beter misschien dan het afwachten van verhalen van ouders: vraag er zelf naar!
- Vraag je af hoe ver je gaat als speltak. Niet iedereen kan alles. Wordt het teveel of te zwaar: misschien lukt het om iemand te laten bijspringen.
- Een van de moeilijkste aspecten van sportieve activiteiten met kinderen met gedragsproblemen is wel het winnen en verliezen, de competitie. Een goede tip (voor kinderen die oorzaak en gevolg kunnen overzien) blijkt te zijn om kinderen zelf te laten bepalen of ze een wedstrijd willen doen. Een kind kan

dus kiezen om 'gewoon' te blijven spelen, zonder punten te tellen, zonder grote tijdsdruk of prestatiedruk. En als de kinderen dan besluiten om een wedstrijdje te gaan doen, dan kan het voorkomen dat je verliest. Maar ja, dat had je kunnen weten toen je koos een wedstrijdje te gaan spelen.

- De momenten waarop insignes of andere dingen verdiend kunnen worden zijn vaak momenten waar naar toe geleefd wordt door de kinderen. Juist door kinderen waarbij niet alles makkelijk en vanzelfsprekend gaat.
- Verwijderen en apart zetten van kinderen met gedragsproblemen helpt niet altijd. Overweeg eens om een kind juist dichtbij je te nemen. Desnoods aan de hand. Nabijheid werkt voor veel van deze kinderen vaak beter en geeft meer mogelijkheden tot bijsturing en contact.
- De grote uitdaging in het werken met kinderen met gedragsproblemen: meer herhaling, vaker doen, kleinere stapjes. En dat alles leuk weten te houden. Voor jezelf én voor dat ene bijzondere kind.

Jongens en meiden

Scouting voor jongens en meiden

Scouting is de grootste jeugd- en jongerenvereniging in Nederland. Ruim honderdduizend kinderen zijn lid van één van de vijftienhonderd reguliere scoutinggroepen in ons land, die verdeeld zijn in leeftijdsgroepen, speltakken genoemd. De meeste speltakken draaien gemengd, maar er zijn ook speltakken, die alleen uit jongens of meiden bestaan. Dit artikel gaat over jongens en meiden in de basisschoolleeftijd (in scoutingterminen: DWEK-leeftijd). Het doel van scouting is het bieden van een leuke en zinnige vrijetijdsbesteding, waarbij ontdekken, experimenteren en het zich kunnen ontwikkelen voorop staan. Dit stuk gaat over dat ontdekken, experimenteren en ontwikkelen van jongens en meiden. Want dat doen zij elk op hun eigen manier!

Jongens zijn jongens en meiden zijn meiden

Jongens zitten anders in elkaar dan meisjes. Natuurlijk zijn er jongensachtige meisjes en meisjesachtige jongens, maar in grote lijnen is er verschil. Meisjes weten zich over het algemeen beter in woorden uit te drukken en zijn lichamelijk gezien eerder rijp dan jongens. Jongens zijn over het algemeen drukker, beweeglijker, meer prestatiegericht en meer op zoek naar grenzen dan meisjes. Er gaan stemmen op dat jongens en meisjes dan ook verschillend behandeld moeten worden. Voor jongens werkt lang stilzitten, zoals op school van ze verwacht wordt, bijvoorbeeld alleen maar contraproductief. Het is beter ze op gezette tijden even uit te laten razen. Jongens moeten namelijk bewegen om de wereld om zich heen te ontdekken. Meisjes zijn veel meer gericht op 'praten' en onderzoeken nieuwe situaties door veel te observeren. Zij stellen zich meestal afhankelijker op dan jongens, zullen problemen eerder op zichzelf betrekken en hun zelfvertrouwen ontlenen aan wat anderen van hen vinden.

Verschillen tussen jongens en meiden

De onderkenning van de verschillen tussen gedrag van jongens en meisjes is volgens meerdere pedagogen van belang. Er is sprake van verschillen en die verschillen mogen er ook zijn. Het is belangrijk om jongens en meiden op hun sterke kanten aan te spreken en een vrijetijdsbesteding als Scouting biedt daartoe veel mogelijkheden. In tegenstelling tot bijvoorbeeld het onderwijs, komen jongens en meiden binnen scouting zowel met mannelijke als vrouwelijke leidinggevendenden in aanraking. Vanaf het kinderdagverblijf tot en met de hele basisschooltijd hebben kinderen overwegend te maken met een 'vrouwelijke wereld' (veel meer juffen dan meesters!). Vrouwen zijn minder geneigd tot lichamelijke activiteit en zijn minder tolerant of hebben een lagere drempel tegenover lawaai en agressiviteit. Generaliserend zou je kunnen zeggen, dat wat 'te veel' is voor een vrouw, voor een man vaak 'in orde' is. Het feit dat kinderen binnen scouting zowel met mannen als vrouwen in aanraking komen, biedt hen dus mogelijkheden om zich op hun eigen manier te ontwikkelen. Daarbij is Scouting gericht op "leren door doen". Dit biedt kinderen een breed scala aan mogelijkheden om te

leren door middel van het opdoen van ervaringen samen met hun leeftijdgenootjes.

Rekening houden met verschillen

Hoe kun je als leidinggevende nu rekening houden met deze verschillen tussen jongens en meiden? En waar moet je dan rekening mee houden? Het lijkt misschien een 'open deur', maar rekening houden met verschillen tussen jongens en meisjes begint met de erkenning dat jongens en meiden verschillend zijn. Volgens Freek Ykema* mocht dit lange tijd niet gezegd worden. Dit heeft waarschijnlijk te maken met het feit, dat het verschillend zijn van jongens en meiden uitgelegd wordt als het niet gelijk(waardig) zijn. Het constateren en erkennen van verschillen is echter iets heel anders dan het toekennen van een waarde of ongelijkwaardigheid hieraan!

Het is belangrijk om te weten dat jongens en meiden op verschillende gebieden 'kwetsbaar zijn'. Jongens nemen over het algemeen meer risico's dan meiden. Getallen zijn wat dit betreft duidelijk en ondubbelzinnig: Jongens krijgen op alle leeftijdsniveaus meer ongelukken dan meisjes. Jongens zijn ook gevoeliger voor psychische belasting en ontwikkelen vaker gedragsstoornissen. Bij jongens komt meer zogenaamd externaliserend probleemgedrag voor en bij meiden meer zogenaamd internaliserend probleemgedrag. Onder externaliserend gedrag (ook wel ongecontroleerd of acting-out-gedrag genoemd) wordt verstaan onaanbiddig, impulsief, overactief, vijandig en agressief gedrag. Onder internaliserend gedrag wordt o.a. angstig, teruggetrokken gedrag en depressiviteit verstaan. Met andere woorden: "een meisje dat niet lekker in haar vel zit, is vooral lastig voor zichzelf, maar een jongen wordt een laspak voor anderen" (Ykema).

Binnen het scoutingaanbod kan je als leidinggevende rekening houden met verschillen tussen jongens en meiden door een afwisselend en een zo veilig mogelijk spelaanbod te bieden. Denk aan zowel binnen- als buiten spelen, afwisseling tussen doe- en denk (bv. taal)- spelletjes, knutselen, sporten, ravotten, quiz, kaartlezen, competitie- en samenwerkingsspelletjes etc. Bij het begeleiden van jongens is het belangrijk om direct te zijn. Bijvoorbeeld "Nu moet het stiller" in plaats van: "Er is hier te veel lawaai". Houd er bij meisjes rekening mee, dat zij minder durven te experimenteren dan jongens. Waardeer fouten maken bij experimenteren dan ook als iets positiefs, iets waarvan je kunt leren. Houd als begeleider de volgende verschillen tussen jongens en meiden als 'richtlijn' in gedachten bij het begeleiden van kinderen in de groep:

- Jongens leren meer via trial and error, meisjes meer door theoretische instructie.
- Jongens uiten zich meer fysiek, meisjes meer verbaal.
- Jongens zoeken meer naar grenzen, meisjes zijn volgzamer.
- Jongens onderzoeken situaties door fysiek spel, meisjes door te observeren.
- Jongens hebben geen gebrek aan emoties, maar ze kunnen ze slechter dan meiden onder woorden brengen.
- Bij jongens gaat het erom wie de sterkte en stoerste is, meisjes strijden erom wie het aardigst en het meest populair is.

Samenvattend komt het erop neer dat je "de sterke kanten van jongens en meisjes probeert te benadrukken en ze leert om te gaan met hun zwakkere kanten, zodat je die tot positieve eigenschappen kunt ombuigen" (citaat psychologe Martine Delfos).

* Freek Ykema is de oprichter van het Rots en Water Instituut en tevens lid platform Jongens in Balans. Voor meer info over jongens: www.rotsenwater.nl, www.laukwoltring.nl en www.jongensinbalans.nl

Gebruikte literatuur:

- Acker, J. van. (1995). Gedrags- en opvoedingsproblemen. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- ~~Ferme jongens, stoere knapen? Verschillen tussen jongens en meisjes vanaf conceptie tot aan de puberteit: jongens als het zwakke geslacht, Rotterdam: Donker, 1993~~

- Tijdschrift J/M (mei 2004 en juli/augustus 2004).

Grenzen stellen aan gedrag

Tot waar kunnen ze bij jou als begeleider gaan? Wat is geaccepteerd gedrag van jongeren en waar is de grens bereikt? Waar stel jij de grens? Werken met 14+ jongeren is energiek, prikkelend, uitdagend en 'spannend'. Maar ook niet altijd even makkelijk. Deze groep jongeren heeft behoefte aan vrijheid en zelfstandigheid, ook al spelen er tal van onzekerheden. En jij als begeleider moet dat geheel in goede banen leiden. Leuk, een pilsje drinken met leeftijdsgenoten, maar wanneer wordt het teveel? Beetje hangen en 'aanklooien', maar wanneer wordt het overlast? Een gewaagde stunt uithalen, maar wanneer wordt het gevaarlijk?

De behoefte tot manifesteren wordt bij jongeren groter. Ten aanzien van groepsgenoten, maar zeker ook ten aanzien van ouders, leerkrachten, jongerenwerkers en begeleiders. Bij jongens net wat opvallender dan bij meiden, die enige subtiliteit weten te hanteren. Het gaat er om dat de jongere aan anderen laat zien wat hij of zij kan en durft en welke 'macht' daarmee bereikt wordt. Macht? Ja, stoerder dan vrienden, wereldwijzer dan andere meiden, brutaler dan de rest of uiterlijk meer afwijkend gedrag dan groepsgenoten. Door anders te zijn laat je als jongere zien dat je grenzen durft te verkennen, bij een 'soort, cult of groep' hoort en daarmee aanzien of status wilt verkrijgen in de groep. Geen vreemde ontwikkeling. Dit hoort in de fase van identiteitsontwikkeling die na verloop van tijd weer tot meer afgewogen gedrag leidt. Wanneer je merkt dat er meer is dan alleen de bink uithangen, of het geraffineerde meidengedrag ook nadelige kanten blijkt te hebben. Wanneer je wat meer volwassenen wordt, zoals volwassenen zeggen.

Als begeleider kun je de handen vol hebben aan een groep jongeren van dit kaliber. Althans, afhankelijk hoe je er mee om gaat en het doel wat je wilt bereiken. Natuurlijk, de popie jopie kennen we allemaal. Meehangen, gelijkwaardig willen doen, weinig voorwaarden stellen en uiteindelijk concluderen dat je geen enkele grip op de groep hebt. En nog maar de vraag welk respect er bij de groep jongeren voor je bestaat. Jongeren begeleiden is vooral ondersteunen, een voorbeeldfunctie zijn en grenzen stellen. En juist bij het grenzen stellen heb je als begeleider een flinke klus te klaren. Want wat accepteer jij wel of niet in het gedrag van jongeren, en hoe ga je er mee om.

Schelden, bedreigingen, beledigingen, tegendraads gedrag. Soms heel subtiel, met een wijsvinger achter de rug weglopen. Of meer confronterend door jou als begeleider in de groepssituatie af te zeiken. Als begeleider moet je duidelijk hebben waar de grens ligt. En dat ook duidelijk kunnen maken. Mogelijk dat dat tot een conflict leidt, maar dan wel een functioneel conflict. Nodig om jongeren te laten leren en te laten groeien en duidelijk te maken wat heersende normen en waarden zijn. Maar hoe doe je dat? Hoe spreek je jongeren op hun gedrag aan? En zijn ze nog wel aan te spreken? Natuurlijk, maar de manier waarop je dat doet is wel heel belangrijk. De juiste gesprekstechniek en non-verbale uitstraling zijn essentieel. In de training van jongerenwerkers is daar al een hoop ervaring mee op gedaan.

De theorie is simpel:

- Duid het onacceptabele gedrag wat je waarneemt
- Zeg dat dat niet kan, niet afgesproken is, niet in de groep past of bij jou niet gebeurt
- En zeg: ik wil dat je er nu mee ophoudt.
- Blijf de jongere aankijken en laat ook een stilte vallen
- Voordat de ander een excuus of argument geeft kun je vervolgens vragen of je opmerking duidelijk is.

Simpel?! Ga er maar aan staan en probeer deze theorie maar eens in praktijk te brengen.

Maar al te snel zal de neiging ontstaan om de vraag wat vriendelijk te verpakken: 'Wil je die sigaret alsjeblieft uit doen?' Wat doe je dan met een antwoord als: 'Nee, waarom zou ik?'

Het antwoord daagt je uit om een discussie aan te gaan, ondanks mogelijk al bestaande afspraken over roken.

Jammer, de kans dat dat leidt tot irritaties en boosheid is meteen groter.

De beuk er dan in? 'Hé, nu die sigaret uit!' Je zet de jongere nu in de positie waarin hij of zij gezichtsverlies lijdt naar de rest van de groep wanneer de eis meteen ingewilligd wordt. De kans dat dat gepikt wordt is klein, zeker na meer aanvaringen.

Nee, dan volgens de theorie: 'Jaap, ik zie dat je hier zit te roken. Dat mag hier niet en ik wil dat je nu je sigaret uit maakt. Is dat duidelijk?'

Wat is nou zo moeilijk aan deze benadering? Het gevoel wat jij er als begeleider bij hebt! Misschien wil je aardig gevonden worden door de groep, een beetje een gelijke, dus zul je sneller geneigd zijn tot vriendelijke vragen. Je wilt misschien minder autoritair overkomen. Je probeert de regel te bagatelliseren door aan te geven dat je de afspraak zelf ook vervelend vindt. Met het risico dat je minder overwicht hebt.

De kunst is dus om de reactie op het onacceptabele gedrag niet te laten beïnvloeden door je emotie, maar door de feitelijke situatie of afspraak.

Zelfs als je steeds kwader dreigt te worden. "Je bent net mijn vader, die zit ook altijd zo te zeiken!" Olie op het vuur. Heb je het net rustig geprobeerd, weten ze je echt op de rand te krijgen. En wat dan? 'Ik ben jou helemaal zat...', 'wie denk jij wel dat je bent...'. Voordat je het weet laat je je meesleuren in een machtsspel waarbij de aanleiding buiten beeld raakt.

Laten zien dat je kwaad bent is prima. Maar laat dat vooral weten in relatie tot de situatie: 'Joh, je weet dat je me kwaad maakt met zo'n opmerking en daar heb ik helemaal geen zin in. Ik heb niks tegen jou en wil alleen maar dat je die sigaret uit maakt.'

Op deze manier anderen begeleiden en waar nodig corrigeren, kun je leren. Maar alleen wanneer je je gevoelens weet te beheersen. Met jouw juiste houding geef je jongeren de kans om op een duidelijke manier van je te leren, zonder dat je zelf het overwicht of je populariteit kwijt raakt. Begeleiden is niet gelijkwaardig en vereist net een stap verder denken dan de groep.

Tot slot nog wat concrete tips. Wat doe je wel en wat niet, in situaties waarin je jongeren corrigeert:

WEL DOEN:

- Maak oogcontact voordat je terzake komt.
- Spreek de jongere aan bij zijn of haar naam.
- Geef duidelijk aan wat jij wilt. 'Als ik tegen je praat wil ik dat je die zonnebril af zet en mij aankijkt.'
- Durf stiltes te laten vallen.
- Als de reactie van de ander je niet bevalt, wees daar dan duidelijk in: 'ik wil niet dat je me aanraakt, beledigt, uitlacht'.
- Bevestig afspraken en jouw opmerking: 'is dat duidelijk? Oke?.'
- Benoem het feitelijke gedrag en geef aan dat dat niets persoonlijks behelst: 'ik heb niets tegen jou, ik wil alleen dat je je aan de afspraak houdt'.
- Wees redelijk met begrip. 'ik snap best dat je de afspraak vervelend vindt, maar we houden ons er wel aan'.
- Als de jongere mee werkt, beloon dat dan ook ('goed van je') en laat dan het contact rusten.

NIET DOEN:

- Stel geen open vragen: 'Wat ben je aan het doen?'
- Geef geen waarde-oordeel wat weerstand op kan roepen: 'wat je nu doet is abnormaal/onbeschoft/schandalig'.
- Spreek niet in de 'wij'-vorm.
- Blijf niet te lang aan het woord. Als je je punt duidelijk hebt gemaakt en bevestiging hebt gekregen,

sluit je af.

Bewerkt uit 0/25, april 2004

Groepsgedrag wordt bepaald door onderlinge afspraken. Wanneer jongeren direct betrokken zijn bij die afspraken, zal de zelfcorrectie van de groep groter zijn en afwijkend gedrag minder voorkomen.

Om in een groep jongeren tot dit soort afspraken te komen, is het groepsspel 'De Verleiding' ontwikkeld. Voor meer informatie over dit spel en hoe je dit spel kunt bestellen [klik hier](#).

Algemene regels voor een goed oudergesprek

De voorbereiding van een gesprek:

- Stel vast wat er aan de orde moet komen: verzamel eventueel gegevens en bedenk wat je wilt bereiken.
- Bereidt het begin van het gesprek voor. Ga na waarover en hoe je het gesprek zult beginnen.
- Bedenk wie het gesprek gaan voeren.
- Zorg voor een goede omgeving. Zoek een rustige plaats, waar je ongestoord kunt praten. Kies tussen een huisbezoek of het eigen groepshuis.
- Stel de ouders tijdig in kennis van het tijdstip van het gesprek.
- Zorg dat de ouders weten waarover het gesprek zal gaan, zodat ook zij zich op het gesprek kunnen voorbereiden.

Begin van het gesprek:

- Maak de ouders duidelijk waarover gesproken zal gaan worden.
- Geef aan wat er met de van hun verkregen informatie zal gebeuren
- Vermijd gewichtigdoenerij en andere houdingen die onnodig afstand zullen scheppen.
- Geef aan hoeveel tijd je voor het gesprek hebt uitgetrokken.

Verder verloop van het gesprek:

- Luister veel en goed. Val de ander niet te veel in de rede. Vat zijn antwoorden samen en vraag door bij onduidelijkheden.
- Zeg niet zelf wat je de ander ook kunt laten ontdekken.
- Gebruik begrijpelijke taal.
- Dwaal niet onnodig af en probeer je nieuwsgierigheid ten aanzien van dingen die niet terzake doen, in toom te houden.
- Vermijd verstoringen in het gesprek, zoals:
 - zelf overwegend het gesprek voeren
 - de ander jouw gevoelens opleggen of de ander 'bekeren'
 - het berijden van stokpaardjes en steeds weer met eigen ervaringen naar voren komen
 - het zoeken van zwakke plekken bij de ander
 - het oproepen van agressie
 - interpreteren van de opvattingen van de ander
- Moedig de ander aan door het stellen van vragen en het samenvatten van zijn mening
- Let bij het stellen van vragen op de volgende punten:
 - vermijd vragen die verschillend uitgelegd kunnen worden
 - vermijd vragen die door iedereen bevestigd of ontkend kunnen worden
 - stel vragen in heldere, duidelijke en eenvoudige bewoordingen
 - stel slechts één vraag tegelijkertijd
 - vermijd dubbele ontkenningen in een vraag en vermijd suggestieve vragen

- Trek niet te snel conclusies. Pas als alle aspecten aan de orde zijn geweest, is het mogelijk samen et je gesprekspartner tot een verantwoorde eindconclusie te komen. Een voortijdig getrokken conclusie kan gemakkelijk leiden tot een vertekende waarneming van verdere feiten.

Afronding van het gesprek:

- Vat de belangrijkste punten samen. Samenvatten is geen interpreteren. Bij het samenvatten is het verstandig te zeggen: 'Als ik het niet juist heb gezien, zeg je dat maar.'
- Stel de ouders in de gelegenheid nog zaken toe te lichten, als je het einde an het gesprek aangekondigd hebt. Geef gelegenheid nog vragen te stellen. Wacht of er spontaan reacties op komen.
- Laat de ouders weten wat het vervolg op dit gesprek zal zijn. Maak zo nodig een nieuwe afspraak, als het onderwerp of de zak onvoldoende besproken is.

Evaluatie

- Ga voor jezelf na of het gestelde doel door dit gesprek bereikt is.
- Stel jezelf de volgende drie vragen:
 - Was mijn voorbereiding op het gesprek voldoende?
 - Heb ik me aan de regels voor een goed gesprek gehouden?
 - Waaraan moet ik aandacht besteden om een volgend gesprek beter te doen slagen?

Fasen binnen een oudergesprek

Op gang brengen

- introductie van het onderwerp
- aanreiken van mogelijke aandachts- of discussiepunten
- elke deelnemer de kans geven zijn of haar visie kenbaar te maken.

Op gang houden

- waar nodig om verdere uitleg vragen
- tussentijds samenvattingen geven als stap naar een volgende fase
- de lijn in het gesprek in de gaten houden, afdwalen van het onderwerp voorkomen
- vragen stellen om dieper op de zaak in te gaan

Erbij betrekken

- mensen stimuleren om hun mening te vertellen
- mensen de ruimte geven om helemaal uit te praten
- non-verbaal gedrag in de gaten houden en hierop reageren

Gesprek afronden

- samenvatting geven van wat er besproken, evt. besloten is
- zorgen dat hierin iedereen aan bod komt
- indien nodig afspraken maken
- evt. gesprek evalueren

• Aandachtspunten ouderbezoek:

Bij een ouderbezoek gaat het om de kennismaking van de ouders van hun kind met:

1. de leiding
2. het spel dat elke week gespeeld wordt
3. de opbouw in het programma
4. de opbouw in het scoutingprogramma
5. jou scouting groep

Daarnaast maakt de leiding kennis met:

6. de nieuwe scout
7. de gezinssituatie
8. de ouders

Deze punten kunnen door elkaar aan bod komen, niet alles is even belangrijk, dit hangt af van de ouders.

Bij een ouderbezoek is de opening van het gesprek vaak hoe de bevindingen van hun kind zijn. De overige punten kun je dan aan bod laten komen. Sommige ouders hebben veel interesse in hoe de groep in elkaar zit en wat er gebeurt met geld, anderen vinden alleen het scouting verhaal belangrijk. Daarnaast leven er bij sommige ouders nogal wat vooroordelen ten opzichte van scouting. Dit komt vaak voort uit een vroegere (negatieve) ervaring van hun met scouting, of uit totale onwetendheid.

1. De leiding
 - Ouders zijn vaak nieuwsgierig wat de leiding in het dagelijks leven doet (beroep, studie enz).
 - Hoe is het team samengesteld (namen), wie zijn leiding, wie helpers, wat is het verschil.
 - Leiding komt elke week als vrijetijdsbesteding, het is vrijwilligerswerk. Het is prima om ouders te laten weten hoeveel tijd dat kost (groepsraden, districtsactiviteiten, programmabesprekingen, voorbereiden en dan de bijeenkomsten zelf).
 - Leiding is verplicht een cursus te volgen, ander mag je geen leiding zijn. Je speelt met kinderen van een ander, hiervoor is deskundigheid nodig. Scouting Nederland zorgt hiervoor. Beroepskrachten en vrijwilligers in alle provincies zorgen de cursussen.
 - We vinden het leuk om elke week te doen.
 2. Het spel dat we elke week spelen
 - Het thema van de speltak.
 - De spelfiguren, wie zijn het, door wie het gespeeld wordt.
 - Elke week een ander programma, elk kind is anders, juist door het afwisselende programma is het voor bijna elk kind leuk.
 - geen hobbyclub, maar een vereniging met een duidelijke doelstelling, groei naar zelfstandigheid (zie opbouw scouting programma) samenwerking, niet echt competitief, natuur en milieu.
 3. De opbouw in het speltakprogramma
 - Eerste bijeenkomsten kennismaking.
 - Het installeren, wat houdt dit in?, welkom van de scout, het uniform dragen (omschrijving, hoe te krijgen).
 - Het zomerkamp, waar het wordt gehouden (Nederland buitenland), wat voor locatie (clubhuis, tenten)
 - Andere ceremonieën.
 - Overvliegen, in overleg met de ouders.
 4. Opbouw van het scouting programma
 - bevers, 5-7 jaar, logeren, spelen in een groep, veel begeleiding
 - welpen, kabouters, esta's, 7-11 jaar, gaan op kamp, werken in subgroepen
 - scouts, 11-14 jaar, gaan kamperen, werken in subgroepen
 - explorers, 14-17 jaar, gaan op hike naar het buitenland, maken zelf programma's onder begeleiding
 - stam, 17-23 jaar, regelen alles zelf
 - leiding is zelf vaak jeugdlid geweest
 5. Informatie over scoutinggroep
 - hoe de groep is samengesteld
 - hoeveel jeugdleden en hoeveel leiding
 - financiën van de groep, waar gaat contributie heen, hoeveel bedraagt de contributie, wat doet de groep verder om aan geld te komen, subsidie
 - ouderraad, stichtingsbestuur
 - bijzondere evenementen van het jaar (bv nationale scoutingdag, zoveel jarig bestaan)
 6. De nieuwe scout
 - bijzonderheden van de scout, bv welke school
 - specifieke zorgen met betrekking tot gezondheid, medische verzorging, medicatie, hulp bij ADL etc.
-
- zaken met betrekking tot gedrag en omgang, niveau van de scout

- indien er iets is mogen ouders altijd bellen, bever is nerveus omdat hij gaat logeren bij oma, ziek geweest, veel dingen zorgen dat bevers anders kunnen reageren
- andere hobby's

7./8. De gezinssituatie/ ouders

- broertjes en zusjes
- werkzaamheden ouders (dit vragen we uit interesse en misschien kunnen wij u nog eens om advies vragen)
- verdere bijzonderheden, dit is soms een teer punt, niet elk gezin wil hierover vertellen. Hierover doorvragen kan soms vervelend ervaren worden. Indien je merkt dat er iets bijzonders is wat ze niet kwijt willen, kun je altijd aangeven dat ze je altijd mogen bellen of voor/na de opkomst mogen aanspreken. Soms komt men er later nog mee, of vullen ze het in op een briefje

Tenslotte vragen of er altijd afgebeld kan worden als de scout verhinderd is. Geef wanneer dit aanwezig is wat schriftelijke informatie over de groep.

Hebben de ouders nog vragen? Ze kunnen altijd later nog bellen, bv ook als de bever met een vreemd verhaal is thuisgekomen (bv over een groot zelfgemaakt kampvuur of andere vreemde dingen, vaak zit er een hele andere waarheid achter). Ook als er iets gebeurd is, want dan kunnen we daarmee rekening houden.

FAQ's

Over ADHD

Vraag: Welke consequenties heeft een negatief zelfbeeld op latere leeftijd?

Antwoord: Er kunnen problemen ontstaan op het gebied van het hebben van relaties, het werken bij een baas, contacten met de burens e.d.

Vraag: Hoe kun je deze kinderen nog meer rust bieden?

Antwoord: Televisie kijken, computerspelletjes doen of een video aanzetten.

Vraag: Kan een kind met ADHD zich lang concentreren?

Antwoord: Geen uren, maar best wel een half uur. Geef duidelijk aan hoelang hij iets moet doen. Laat hem nadien even bewegen, bijvoorbeeld naar het toilet laten gaan.

Vraag: Zie je de symptomen van ADHD ook op latere leeftijd nog?

Antwoord: Het zal minder duidelijk zijn, omdat de jongere het leert te managen. Je kunt het wel herkennen. Iemand is slordiger, kan minder goed plannen, heeft een hoge stressgevoeligheid, komt vaak te laat, enz.

Vraag: Hoe gaat het doorgaans verder met deze groep?

Antwoord: Tweederde komt goed terecht. Eenderde heeft een verhoogd risico om in de

criminaliteit te belanden. Jongens meer dan meisjes. Jongens zijn meer naar buiten gericht. Zijn gevoeliger voor spanning en door hun impulsiviteit laten ze zich daarin sneller meegaan (drugs, agressie). Meisjes zijn meer naar binnen gericht, depressief.

Vraag: Hoe meld je aan de ouders dat je een vermoeden hebt dat een kind een ontwikkelingsstoornis heeft?

Antwoord: Je kunt de ouders het gedrag concreet benoemen en aan hen vragen hoe ze hiermee thuis omgaan. Je moet geen diagnose stellen. Vertel alleen over het gedrag waarmee je problemen hebt.

Algemeen

Vraag: Op welke leeftijd leren deze kinderen zelf met hun handicap omgaan?

Antwoord: Dit verschilt per kind. Over het algemeen kun je stellen dat een kind vanaf ongeveer 9 jaar meer zicht krijgt op zijn eigen persoonlijkheid en op situaties. Je kunt het kind dan beter begeleiden en inzicht laten krijgen in zijn eigen ik. Voor die leeftijd zal het kind veel begeleiding en sturing nodig hebben. Naarmate de puberteit vordert, zullen ze zich steeds meer eigen maken, hun gedrag beter kunnen 'managen'.

Vraag: Gaan ontwikkelingsstoornissen over?

Antwoord: Nee, die gaan niet over. Ook niet naarmate de kinderen ouder worden. Ze leren er soms beter mee omgaan.

Vraag: Kinderen met ADHD en PDD zijn gebaat bij een gestructureerd programma. Juist de tussenliggende momenten zijn funest, dan gaat het meestal fout. Wat kun je dan aanbieden of laten doen?

Antwoord: Een leid(st)er houdt de kinderen in de gaten en geeft de kinderen een taakje. Laat ze bijvoorbeeld iets klaarzetten. Maar houdt het wel bij één kleine opdracht per keer. Een hele lijst aan informatie kunnen ze niet onthouden. Laat ze even bezig zijn met hun favoriete speelgoed met duidelijke afspraken met wie, hoe lang, enz.

Vraag: Hoe verdeel je de aandacht tussen de andere kinderen en de kinderen met een specifiek probleem?

Antwoord: Geef iedereen dezelfde structuur, maak het programma bijvoorbeeld voor iedereen visueel met pictogrammen die je in het lokaal hangt. Hoe overzichtelijker en voorspelbaarder, des te minder speciale aandacht.

Vraag: Als je zowel een kind met ADHD als met PDD in de groep hebt, kun je dan het programma wel centraal ophangen?

Antwoord: De aanpak van beide kinderen loopt niet geheel synchron. Het kind met PDD wil graag duidelijkheid, wil graag precies weten wat er gaat gebeuren, terwijl een kind met ADHD dit niet moet weten

Als hij het volgende namelijk leuker vindt, zal zijn aandacht alleen nog maar daarop gericht zijn. Geef desnoods het kind met PDD een papier met daarop het programma, zodat alleen hij dit kan gebruiken.

Vraag: Is het verstandig om een leid(st)er aan te wijzen als contactpersoon voor het kind?

Antwoord: Op zich is dat verstandig. Als die persoon er niet is, raakt een kind met PDD volledig van slag, tenzij je hem van tevoren inlicht en goed uitlegt naar wie hij dan moet gaan. Dan zou het nog goed kunnen gaan. Je kunt afspreken dat een leid(st)er het kind extra in de gaten houdt en waar nodig begeleidt, zonder dat het kind dit weet. Spreek wel af met het kind naar welke leid(st)er hij moet gaan als er wat is.

Vraag: Wat vertel je aan de andere kinderen van de speltak?

Antwoord: Je kunt vertellen dat het kind bijvoorbeeld niet goed kan hardlopen en daardoor niet meedoet, maar benoem het probleem niet specifiek. Dit geldt althans voor de jongere speltakken. Bij Explorers is het afhankelijk van de afdeling en de jongere wat je vertelt. Vaak komt de jongere er zelf mee of hij wil dat de anderen het weten. Benoem ook wat hij wel goed kan. Geef daarin ook juist complimenten.

Vraag: Kan een kind met ADHD ook PDD hebben?

Antwoord: Het een sluit het ander niet uit. Het komt wel eens voor.

Vraag: Is het belangrijk oogcontact te hebben?

Antwoord: Ja, je houdt de kinderen dan betrokken bij je verhaal en je kunt zien of de boodschap overkomt. Noem ook de naam van het kind. Na een uitleg wil het helpen als je even het kind apart neemt, het aankijkt en vraagt te herhalen wat je hebt gezegd.

Over PDD

Vraag: Moet je kinderen met PDD altijd antwoord geven op hun vragen?

Antwoord: Ja, ze hebben veel houvast nodig. Dat biedt ze de veiligheid waaraan ze behoefte hebben. Maar ga niet al te diep op hun vragen in.

Vraag: Waar staat pervasief voor?

Antwoord: Dat het de gehele ontwikkeling verstoort, dus zowel de taal, motorisch, zintuiglijke e.d.

~~Vraag: Is het belangrijk om vooraf te vertellen wat je gaat doen, ook al moet het eigenlijk een verrassing zijn voor iedereen?~~

Antwoord: Ja, maar wel kort van tevoren anders zijn ze het weer vergeten. Een verrassing werkt bij deze kinderen niet, dit werkt juist averechts. Als je het zegt moet je het ook doen. Doe je het niet, dan raken ze van slag. Een kind met PDD heeft dat erger dan een kind met ADHD. Dus als het regent en je moet de volgende activiteit binnen doen, leg dan duidelijk uit waarom. Laat het kind de regen zien. Verander dit ook op het activiteitenschema.

Vraag: Hoe ontwikkelt een kind met PDD zich?

Antwoord: Als volwassene is de PDD'er vaak een eenling met bijzondere interesses. Er zijn volwassenen die alles goed onder controle hebben totdat er zich een onverwachte situatie voordoet. Vaak zie je dan dat hij in paniek raakt.

Vraag: Een Scout wil de tent niet opzetten omdat deze een andere kleur heeft. Voor hem een totaal andere tent die hij niet kan opzetten. Hoe pak je zo iets aan?

Antwoord: Je moet het kind zeker niet dwingen en een keer flink doorpakken heeft geen effect. Wel kun je samen met het kind stap voor stap de tent gaan opzetten, daarbij goed lettend op zijn niveau.

Over medicijnen

Vraag: Hoe belangrijk is Ritalin?

Antwoord: Het helpt te 'remmen'. Eerst denken - dan doen. Dan lukt het beter.

Vraag: Heeft het gebruik van Ritalin nog andere resultaten behalve het kind tot rust brengen?

Antwoord: Het gebruik van Ritalin kan ook problemen in de toekomst voorkomen. Ritalin geeft het kind meer rust, waardoor de negatieve aandacht vermindert en de kans op het ontwikkelen van een negatief zelfbeeld kleiner wordt.

Vraag: Is Ritalin in elk land verkrijgbaar?

Antwoord: Ritalin is in het buitenland verboden. Het wordt beschouwd als een drug. Neem daarom altijd een verklaring mee van de huisarts. In het buitenland is het dus moeilijk verkrijgbaar.

Vraag: Hoe kunnen we ons spelaanbod aanpassen voor bepaalde kinderen?

Antwoord: Scouting Nederland heeft een uitgebreide activiteitenbank, waarbij bij elke activiteit beschreven staat welke aanpassing(en) je kunt doen als dat nodig is. Zie activiteitenbank.scouting.nl

Gebruikte literatuur:

- Acker, J. van. (1995). Gedrags -en opvoedingsproblemen. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Ferme jongens, stoere knapen? Verschillen tussen jongens en meisjes vanaf conceptie tot aan de puberteit: jongens als het zwakke geslacht, Rotterdam: Donker, 1993
- Diverse literatuur van Martine Delfos
- Handboek Scouts met een beperking
- Diverse artikelen J/M Magazine
- Training ADHD/PDD-NOS Scouting Overijssel

